

Här får jag vara

en rapport från ett teologiskt forskningsprojekt
om konfirmand- och ungdomsverksamheten
i Vadstena och Dals församlingar

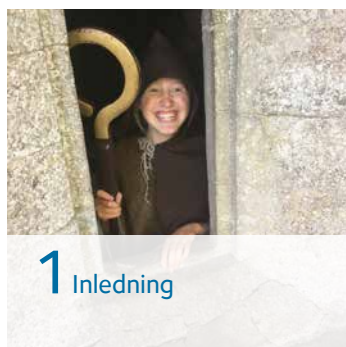
GASTA
VADSTENA
DALS

Our Father
in heaven,
hallowed be
your name, your
kingdom come, your
will be done, on earth as
in heaven. Give us today
our bread. Forgive us
those

Innehållsförteckning

Förord	4
Kapitel 1 Inledning	6
Bakgrund till projektet	7
Rapportens disposition	8
Forskningsfrågorna	8
Teologi i praktiken – ett tillvägagångssätt	9
Delaktighet	9
Samtal	9
Reflektion	10
Så här gick vi till väga	11
Kapitel 2 CASA – en konfirmand- och ungdomsverksamhet	12
Bakgrund och uppdrag	13
Grundläggande tankar	13
Frukost	15
Att sova över i kyrkan och fira temamässor	16
Läger och resor	16
CASA Community	16
Skolan	17
Konfirmationsgudstjänsten som bekräftelse och startpunkt	17
Kapitel 3 Pedagogik och teologisk grundsyn på CASA	18
De tre benen – en teologisk-pedagogisk grundhållning?	19
Mål 1: känna sig hemma kyrkan...	19
Mål 2: få en erfarenhet av bön...	21
Mål 3: göra något för någon annan...	23
En gemensam syn på teologi och pedagogik?	24
Två ledord på CASA: relation och situation	26
Kapitel 4 Rum, mellanrum och mellan rummen	30
CASA	31
Klosterkyrkan	31
Rum och delaktighet	34
Att bryta upp tak – I dialog med evangeliet	36
Ett rum där förlamningen kan släppa	37
Finnas i Guds rike	37
Där Jesus är, där är bön	37
Motstånd	37
Hur förhåller sig olika rum till varandra?	38
Kapitel 5 CASA säger något om vad, vilka och var kyrka är	40
Glappet – Kontrast mot traditionella bilder av vad kyrkan är	41
Kom med och se	43
Ett hem	44
En gemenskap i bön	46
Längtan	47
Kapitel 6 Några möjliggörande faktorer och ett par hinder	50
Möjliggörande faktor: Samspel mellan uppdrag, förtroende och resurser	51
Möjliggörande faktor: ett ”kölat” ledarskap	52
Möjliggörande faktor: Målspråk, livsspråk och kroppsspråk	55
Hindrande faktor: Tystnader och brist på gemensamma samtalsarenor	55

Kapitel 7 Slutsatser och vägar vidare	58
Situationsanpassat, relationsbaserat och kölat ledarskap	59
Teologi är pedagogik, pedagogik är teologi	59
Kyrkan som nådesgemenskap	59
Att vara eller inte vara hemma i kyrkans olika rum	60
Stöttande strukturer och glappet	60
Vägen vidare: Samtal om glapp och längtan	60
Vikten av stöttande strukturer	61
Appendix	64
Forskargruppen	64
Intervjuer	64
Övrigt material	64
Litteraturlista	65
Rapporten – den korta versionen	66

Utgiven av
Svenska kyrkan,
Linköpings stift 2019

Tryckt av
Lenanders Grafiska AB,
Kalmar 2019

Förord

...att vara mig själv när jag får tillbringa en stund med tystnaden, en stund med Gud och en stund med människor som både får mig att skratta tills jag ligger dubbelvikt och som alltid kan räcka ut en hand. Så lyder en av kommentarerna om CASA, konfirmandarbetet i Vadstena och Dals församlingar.

Under många år har församlingarnas konfirmandarbete sökt nya vägar, situationsbaserat och lyhört för ungas behov och Guds andes ledning. Ungdomsarbetet har blivit ett lärande för livets skull.

Denna rapport berättar om ett forskningsprojekt som genomfördes 2018-2019 och som arbetat med att på djupet förstå drivkrafter, teologi, ledarskap och utvecklingsmöjligheter i detta arbete. Vad gör man? Varför gör man som man gör? Hur tänker ledarna? Hur tänker ungdomarna? Hur tänker andra i församlingarna om det som händer? Hur tänker man om vad det är att vara kyrka i det som händer?

Genom djupintervjuer, breda samtal och studium av rum och relation lokalt har man i forskargruppen försökt lyssna in, sätta ord på och förstå det som händer.

Forskningsprojektet är en del av Linköpings stifts arbete *Kyrka i rörelse* där breda samtal under många år lett fram till en generell riktning i utvecklingsarbetet, sammanfattat i *de sju rörelserna*. Rörelserna har sin utgångspunkt i ett inlyssnande av hur församlingar i Linköpings stift har det, vad man brottas med och hur man tänker om det som sker, hur längtan vidare ser ut och hur nästa steg på vägen ska tas.

Utifrån detta har Vadstena och Dals församlingars konfirmandarbete blivit extra intressant, eftersom detta är ett arbete som både rymmer lyssnande och längtan och en analys som pekar framåt. Forskningsprojektet visar att viktiga utmaningar går att rikta till församlingen och konfirmandarbetet utifrån samma tänkesätt.

Både församlingar, stift och Svenska kyrkan har mycket att vinna på forskningsprojekt av denna typ, som mindre fokuserar på nedgångar och oro och mer uppmärksammar arbeten som är uppenbart framgångsrika, utan att lägga tillrätta och försköna – och försöker förstå på djupet både vari framgången ligger och hur vägarna framåt går.

Vägen vidare är inte en rak linje, men vi behöver tänka strategiskt, med början där vi är. Gräva där vi står. Där finns skatten, som Jesus säger.

Det är med glädje jag har läst rapporten och jag tror och hoppas att den kommer att få stor betydelse för församlingarna i Linköpings stift och Svenska kyrkan.

Martin Modéus

Biskop i Linköpings stift

Linköping 2019-04-26

Kapitel 1 Inledning

Det här är en forskningsrapport från ett teologiskt aktionsforskningsprojekt som genomfördes i Vadstena och Dals församlingar med företrädare för församlingarna, medarbetare vid stiftskansliet i Linköping och en forskare vid Svenska kyrkans forskningsenhet. Syftet med projektet var att studera hur en specifik verksamhet i en församling kan bidra till att utveckla och utmana förståelser av vad det är att vara kyrka och församling. Verksamheten som stod i fokus var konfirmand- och ungdomsarbetet i Vadstena och Dals församlingar (CASA). Projektet, som presenteras i den här rapporten, visar hur CASA kan bidra med intressanta och relevanta erfarenheter och förståelser av vad det kan innebära att vara kyrka och församling. Det framgår också att det finns glapp mellan CASA och andra delar av församlingens liv och i rapporten föreslås möjliga sätt att hantera detta glapp. Rapporten synliggör också faktorer som har gjort utvecklingen av CASA möjlig och förhoppningen är att rapporten ska kunna fungera som kunskaps- och inspirationskälla i olika sammanhang inom Svenska kyrkan.

Bakgrund till projektet

På Linköpings stifts hemsida står det: *”I Linköping stift finns öppenhet för förnyelse, men vi behöver bli mer medvetna och arbeta mer strategiskt – vara i medveten rörelse i en medveten riktning. De sju rörelserna beskriver den riktningen”* (Se också Modeus, 2016). Linköpings stifts mångåriga kyrkosynsarbete ”Kyrka i rörelse”, där stiftet vill verka för levande församlingar, är nu i ett skede där arbetet med rörelserna blir allt mer konkret. En utmaning och fråga är hur man kan stimulera och stötta konstruktiva rörelser. Det handlar då både om rörelse i handling och i tanke. Hur kan förändringar i handling och verksamhet stimulera till nya sätt att tänka kring vad det är att vara kyrka och församling. Hur kan avgränsade projekt eller förändrade verksamheter fungera som ”kilar” som bidrar till mer genomgripande förändringar i en församling?

Arbetet på stiftsnivå utgör en bakgrund till forskningsprojektet och samarbetet mellan stiftskansliet, Vadstena och Dals församlingar och Svenska kyrkans forskningsenhet. Ungdoms- och konfirmandarbetet CASA, är ett intressant exempel på en traditionell kyrklig verksamhet som sedan en tid tillbaka har bedrivits på ett nytt sätt. Det gör det till ett intressant fall att studera för att bredda och fördjupa kunskapen om hur förändringar i handling och verksamhet kan leda till nya sätt att vara kyrka och församling.

I kapitel två presenteras den aktuella verksamheten utförligt. I rapporten kommer vi genomgående att tala om verksamheten som CASA. Det är så den talas om och benämns av anställda medarbetare och ungdomar som själva är en del av verksamheten. Som kommer att framgå av kapitlet som följer, syftar CASA både på verksamheten och de lokaler där verksamheten har sin hemvist. Ordet casa, som betyder hus eller hem, fungerar därmed som ordet kyrka – det kan på en och samma gång relatera till en byggnad och till en gemenskap eller verksamhet.

Vad går att lära av erfarenheterna från Vadstena vad gäller förändringsprocesser och tankar om att vara kyrka och församling? Genom att studera och reflektera över CASA är det möjligt att få en fördjupad kunskap om förändringsarbete i kyrkliga sammanhang, både vad gäller hur man agerar och hur man tänker. En studie som den här kan också ge församlingarna viktig och relevant kunskap om processer i det egna sammanhanget och bidrag till det pågående samtalet om hur och på vilket sätt man vill vara kyrka och församling.

Projektet tillför en reflektionsnivå till det konkreta förändringsarbetet. Teologi, ecklesiologi (teologiska föreställningar om vad kyrkan är och bör vara) och förändringsstrategier, som kanske i stor utsträckning är outtalade, synliggörs och artikuleras. Det

kan därmed bidra till det konkreta arbetet i församlingarna men det ger också kunskap som kan samlas och kommuniceras till andra sammanhang i Svenska kyrkan.

Rapportens disposition

I den här inledningen introducerar vi forskningsprojektet genom att redogöra för syftet med projektet, forskningsfrågorna, hur vi har gått tillväga för att skapa material och för att tolka och analysera materialet. Vi beskriver utförligare aktionsforskning som en forskningsansats inom teologi. I rapportens andra kapitel introduceras konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA. I kapitel 3-5 belyses sedan verksamheten utifrån några olika perspektiv för att skapa en bredare och djupare förståelse. I rapportens sista del fokuserar vi dels på vilka faktorer som varit viktiga som möjliggörare, dels på frågor och utmaningar inför framtiden.

Forskningsfrågorna

Projektet kan beskrivas som en form av teologisk aktionsforskning. En viktig utgångspunkt för aktionsforskning, och andra former av deltagarbaserad forskning, är att

forskningsprocessen präglas av delaktighet och samverkan mellan externa forskare och representanter för ett lokalt sammanhang. I det här fallet innebar det att en forskargrupp skapades med personer från Vadstena och Dals församlingar, Linköpings stiftskansli och Svenska kyrkans forskningsenhet. Gruppen formulerade tillsammans de forskningsfrågor som har varit ledande för projektet. De övergripande frågorna vi enades om var följande:

- Vilken förståelse av att vara kyrka och församling kommer till uttryck genom konfirmand- och ungdomsverksamheten i Vadstena och Dals församling?
- Varför har vi konfirmationsverksamhet? Vad är målet och syftet?
- På vilka sätt bidrar konfirmand- och ungdomsverksamheten till utveckling av hela församlingens liv och verksamhet? Finns det potential för verksamheten att bidra till församlingens liv på andra sätt eller i högre utsträckning?

De här frågorna har varit vägledande för projektet och därmed också för den här rapporten. De har också kompletterats

med mer detaljerade och specifika frågeställningar.

Teologi i praktiken – ett tillvägagångssätt

Forskningsprojektet är alltså ett exempel på teologisk aktionsforskning. Det betyder att en extern forskare arbetar *till-*

sammans med företrädare för den lokala församlingen och stiftet. Tillsammans formulerar de forskningsfrågor och tolkar och analyserar det material som skapas och samlas.

Forskningsprocessen kan sammanfattas med orden delaktighet, samtal och reflektion.

Faktaruta

För den som vill läsa mer om teologisk aktionsforskning kan vi tipsa om följande: Boken *Talking about God in Practice: Theological Action Research and Practical Theology* av Helen Cameron et al (London: SCM Press, 2010).

Forskningsrapporten *Det här är någonting vi måste göra. Ett teologiskt aktionsforskningsprojekt med Svenska kyrkan i Mölndal* av Jonas Idestrom och Stig Linde (Uppsala: Svenska kyrkans forskningsenhet, 2017).

Delaktighet

Teologisk aktionsforskning bygger på övertygelser om att personer som, på olika sätt, medverkar i en församlings liv bär på erfarenheter och kunskap som kan bidra till en teologisk kunskapsprocess. Teologiskt arbete kan därmed inte reduceras till det som akademiska teologer skriver och arbetar med. Förtroendevalda, anställda medarbetare, unga ledare, kyrkvårdar, gudstjänstfirare och många fler är också personer som på olika sätt bidrar till en pågående teologisk reflektion i en församling. Däremot är det inte alltid denna reflektion formuleras så tydligt eller blir lyssnad till.

Samtidigt som fler röster och erfarenheter får rymmas inom det vi beskriver som ett teologiskt arbete kan också förståelsen av teologi vidgas på andra sätt. Teologi behöver inte reduceras till det som tänks eller formuleras. I teologisk aktionsforskning uppmärksammar man att teologi också uttrycks i sådant vi gör, återkommande eller spontant. Teologi kan också ta sig materiella uttryck i byggnader, rum och konst.

I det här forskningsprojektet har vi skapat ett sammanhang där vi genom att lyssna till olika röster och ta del av skilda erfarenheter har strävat efter att skapa och formulera teologisk kunskap.

”Teologi kan också ta sig materiella uttryck i byggnader, rum och konst.”

Samtal

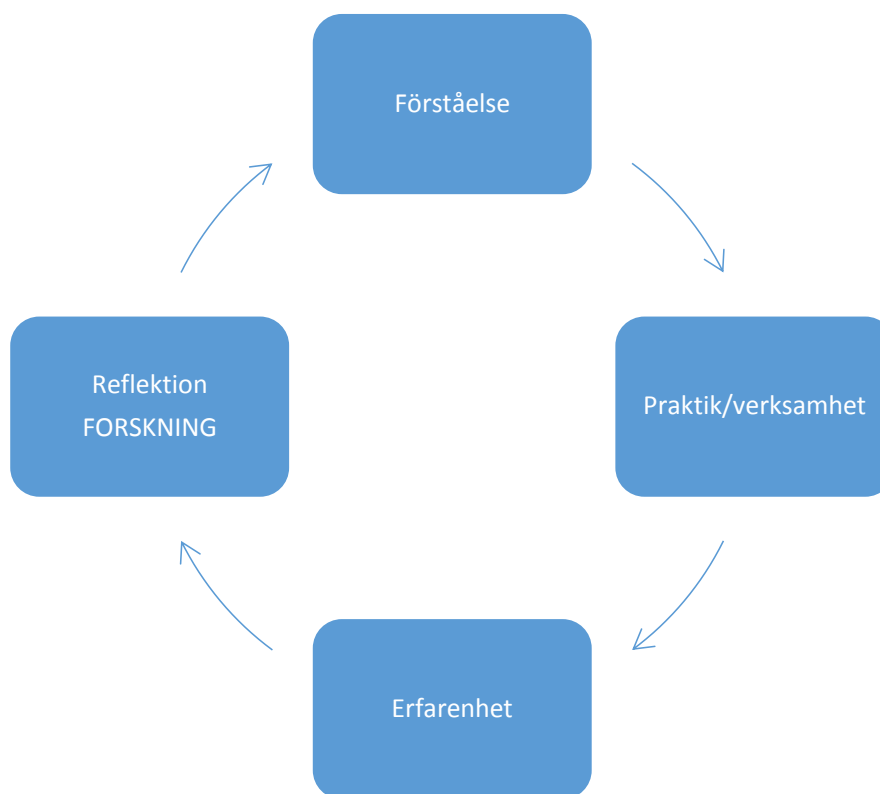
Samtalet står i centrum för den här typen av teologisk forskning. Konkret är det genom samtal forskningsprocessen har förts framåt. Samtalen har skett i form av intervjuer och gruppsamtal med forskargruppen.

Samtalet kan också fungera som en bild för teologisk forskning mer generellt. Teologiskt lärande och kunskapande sker genom ett pågående och utforskande samtal där olika slags röster får komma till tals. I det här projektet är det röster från personer med erfarenheter av CASA, eller som på andra sätt är en del av församlingens

liv. Till dessa röster kommer deltagarna i forskargruppen och de tankar och reflektioner som de har tillfört samtalet. Utöver dessa röster har också berättelser ur evangelierna fått bidra in i samtalet. Evangelierna skrevs ner i den tidiga kyrkan och speglar hur kristna gemenskaper vid den tiden försökte förstå sig själva i ljuset av det som skedde kring Jesus från Nasaret. Genom historien har kyrkan sedan tolkat och reflekterat över sitt uppdrag i dialog med vittnesbörden om Jesus från Nasaret. Berättelser ur evangeliet har därmed fungerat som teologiska resurser och röster i ett samtal om vad det kan innebära att vara kyrka i till exempel Vadstena och Dals församlingar.

Reflektion

Samtalen i forskargruppen har präglats av reflektion. Det har handlat om att försöka förstå och tolka det material vi har skapat. När vi i olika sammanhang reflekterar försöker vi sätta ord på och skapa förståelse för sådant vi erfar och upplever. Reflektionen gör det möjligt för oss att kommunicera det vi ser och förstår med varandra och därmed också kritiskt och konstruktivt förhålla oss till det. I samtalen vi har fört har vi använt oss av olika bilder, begrepp och teoretiska perspektiv som deltagarna har bidragit med och som vi har funnit i materialet. De har fungerat som tolkningsredskap. På så sätt har reflektionen lett till lärande och kunskap. En sådan kunskapsprocess kan förenklat beskrivas med följande bild:

Reflektionen utgår alltså från erfarenheter som är gjorda av personer som deltagit i församlingens liv och verksamheter, i det här fallet CASA. Erfarenheterna fick vi del av dels genom intervjuer, dels genom de personer i forskargruppen som har erfarenheter av CASA. Forskningsprojektet

har därmed gjort det möjligt att fördjupa och bredda reflektionen och lärandet om CASA. Förhoppningsvis kan projektet också stimulera till att reflektionen och lärandet fortsätter även efter att just den här processen är avslutad.

Så här gick vi till väga

Navet i forskningsprojektet har varit den forskargrupp som inledningsvis formades i dialog med stiftskansliet och kyrkoherden i Vadstena och Dals församlingar. Forskargruppen bestod av medarbetare och förtroendevalda i församlingarna (fem personer) tillsammans med medarbetare från stiftet (fyra personer) och en forskare från Svenska kyrkans forskningsenhet. Bland medarbetarna från Vadstena fanns bland annat en pedagog som arbetar med CASA. Forskargruppen har haft fyra dagslånga forskningsseminarier i Vadstena under 2018 och 2019. Alla representanter från församlingarna har inte kunnat delta vid varje tillfälle. Vid det första tillfället introducerades projektet och vi fick en gemensam bild av CASA för att avslutningsvis formulera forskningsfrågorna.

Mellan det andra, tredje och fjärde tillfället har medarbetare från stiftet och en av deltagarna från Vadstena genomfört intervjuer som har transkriberats.

Intervjuerna har legat till grund för samtalen som har förts vid forskargruppsseminarierna. Seminarierna har spelats in parallellt med att vi har tagit anteckningar. Vid det tredje seminariet genomförde vi också en bibelläsningmetod vilken vi berättar utförligare om i kapitel 5. Vid det fjärde seminariet ägnade vi tid åt att summera viktiga teman som formulerats i forskargruppens samtal. Deltagarna i forskargruppen från stiftet och den externa forskaren har sedan skrivit den här forskningsrapporten som är baserad på materialet som har skapats och på samtalen från forskargruppens seminarier.

Sammanfattningsvis är det alltså följande material som ligger till grund för de slutsatser som presenteras i den här rapporten:

- Enskilda intervjuer som är transkriberade.
- En fokusgruppsintervju med församlingsrådet i Vadstena församling.

- Observationer från en resa med ungdomar från CASA.
- Skrivet material i form av en intervjustudie gjord av pedagogen i forskargruppen, utvärderingsmaterial från CASA verksamhet och visst annat skrivet material från församlingen.
- Anteckningarna från forskargruppens seminarier.

Den sista kategorin skiljer sig från de övriga fyra då den återger tolkningen och analysen av materialet som har skapats och samlats in. De slutsatser och tolkningar som finns i rapporten är därmed hämtade från forskargruppens seminarier och de samtal som förts där. I rapporten framgår det från vilka intervjuer citat är hämtade och vi hänvisar återkommande till forskargruppens samtal utan att i detalj ange vilket specifikt seminarium samtalet fördes. De enda namn som förekommer i rapporten är förnamnen på de två anställda medarbetare som i störst grad har arbetat med CASA, annars är de som har blivit intervjuade anonyma.

Vi i forskargruppen vill också rikta ett varmt tack till alla som på olika sätt har bidragit med tid och engagemang till forskningsprojektet. Ingen nämnd, ingen glömd.

Kapitel 2

CASA – en konfirmand- och ungdomsverksamhet

Idet här kapitlet kommer vi att beskriva Vadstena och Dals församlingars konfirmand- och ungdomsverksamhet, det som efterhand kommit att kallas för CASA. Vi kommer här att berätta om hur detta arbete växte fram, vilka tankar som ligger till grund för arbetet och vad ungdomarna gör när de träffas. I de tre kapitel som följer efter detta blir det fokus på pedagogiken, de olika ”rummen” och den kyrkosyn som blivit synlig under studiens gång. Men först, vad är CASA?

Bakgrund och uppdrag

Under åren 2006–2017 var Christer Staaf kaplan i klosterkyrkan i Vadstena. I tjänsten ingick att ha konfirmander. Tillsammans med en församlingspedagog hade Christer under sitt första år en traditionell grupp med 7–8 konfirmander, med utgångspunkt från kyrkorummet. Ungdomsgruppen i församlingen bestod av 2 personer. Efter det året slutade församlingspedagogen och Peter Wigren, tidigare anställd som vaktmästare, som varit med på församlingens resa till Taizé, fick tjänsten.

Av kyrkoherden fick Peter och Christer i uppdrag att starta ett nytt ungdomsarbete i Vadstena och Dals församlingar. Tillsammans med Vätternkyrkan i Vadstena (numera Equmeniakyrkan) kom de överens om att Vätternkyrkan skulle ansvara för de yngre deltagarna i sin scoutverksamhet och Vadstena och Dals församlingar skulle ansvara för konfirmandverksamheten. Detta frigjorde mycket av Peters tid, som annars skulle gått till gruppverksamhet och möjliggjorde att han kunde satsa fullt ut på konfirmand- och ungdomsarbetet.

Deras första gemensamma konfirmandgrupp bestod delvis av ett gäng med killar som hade startat en alternativ idrottsförening i Vadstena, Husberga IF. Tillsammans med ett gäng tjejer blev det en stor engagerad konfirmandgrupp i församlingen. I samband med detta ansökte de om medel från nationell nivå i Svenska kyrkan, så

kallade KRUS-pengar (Kyrkostyrelsen riktade utvecklingsstöd), som skulle användas som verksamhetsstöd till lite annorlunda barn- och ungdomsarbete. Församlingen fick sammanlagt 300 000 kronor som fördelades under 3 år.

Som en del av det annorlunda valde Peter och Christer att som ett spår i konfirmandarbetet erbjuda möjlighet att måla en Maria-ikon i samarbete med en ikonmålare i Vadstena. Alla ungdomar valde inte detta men ganska många gjorde det och ikonerna blev som en identifikationsbild av konfirmandåldern med poängen att se sig själv som en ikon. Annat som också fanns med i upplägget från början var att man på sommaren åkte till kommuniteten i Taizé i Frankrike. Efter konfirmationen var det många av ungdomarna som stannade kvar i ungdomsgruppen.

Grundläggande tankar

Efter det första året började Peter och Christer reflektera över hur de ville jobba med konfirmand- och ungdomsverksamheten i Vadstena och Dal. De ville inte att detta skulle bli ännu en gruppverksamhet i kyrkan utan de ville ha ett friare arbetssätt och inte skilja på konfirmander och ungdomar. De insåg att de hade börjat arbeta integrerat så att de yngre fick ta del av de äldres erfarenheter, och att de vill fortsätta så. Under det andra året, när det kom en ny konfirmandgrupp, blev den första gruppen basen för ungdomsverksamheten.

Det är vid den här tiden de söker dispens hos Linköpings stifts domkapitel på två punkter i Rambestämmelserna för Svenska kyrkans konfirmandarbete: dels från att konfirmandarbetet ska pågå under minst 6 månader, dels från att det ska omfatta minst 60 timmar á 60 minuter där varje samling bör omfatta minst 120 minuter och innehålla en andakt. Istället ville man ha ”fortlöpande antagning” och en mer dynamisk syn på vad ”samling” är. Det innebar i praktiken, att även om de flesta konfir-

manderna började under hösten, så var alla välkomna att vara med och att börja när de ville under året. Man kunde delta olika mycket. Det viktiga var inte antalet timmar, utan att de unga var tillsammans, oberoende av ålder.

Christer berättar:

I och med att vi släppte obligatoriet... det är som arbetarna i vingården som går ut i olika tider, och i slutänden så får man samma lön. Det beror inte på att man varit med från september, att man ska få bli konfirmerad (Intervju, Christer).

Man formulerade tre mål för verksamheten:

- att känna sig hemma i kyrkan,
- att få erfarenhet av vad bön är,
- att få möjlighet att göra något för någon annan.

Forskargruppen menar att dessa mål stämmer väl med konfirmandriktlinjernas intention (se faktaruta). Vi återkommer mer till dessa tre mål i nästa kapitel, om pedagogiken.

Upplägget betydde inte att ord som ”konfirmand”, ”konfirmationsinbjudan”, ”konfirmationsgudstjänst” saknade innehåll. De fungerade och fungerar fortfarande som bärande delar av ungdomsarbetet. Man bjuder in årskullar, man har konfirmationsgudstjänster, man talar om konfirmander, samtidigt som det är det

sammanflätade ”konfirmand-ungdom” som är det viktiga. Man både vet vilka konfirmanderna är samtidigt som de kan uppgå i den stora gruppen.

Uppstarten har alltid skett i augusti, helgen efter konfirmationsgudstjänsten som för många fungerat som en start, inte en slutpunkt. På fredagen är det Temamässa och därefter möte med blivande konfirmander och föräldrar. Lördagen är en dag med lek, övningar och ”lära känna varandra” och på natten sover gruppen över i Klosterkyrkan.

Arbets sättet präglades inledningsvis och präglas fortsatt av en öppenhet för det oväntade, att ta vara på de initiativ som kommer från ungdomarna själva. Man har inte haft ett färdigt schema för hela året, utan låtit gruppen forma året. Första halvåret har det ofta varit ganska rörigt eftersom det är svårt att få grepp om gruppen och ha koll på alla ungdomar som är med. Detta har man arbetat pedagogiskt med, och vi återkommer till det, och läger har varit en metod för att skapa samhörighet i gruppen.

Primärt skedde undervisningen i gudstjänsterna där ungdomarna fick lära sig om kristen tro, i psalmer, bibelberättelser, predikan, bön och nattvard. I en intervju med Peter berättar han att detta blev tydligt i samband med att artisten Avicii dog. Då var det oundvikligt att prata om döden, om självmord och om hopp. Ett annat exempel är när äldre ungdomar hjälper

Faktaruta

Konfirmandarbetet ingår i kyrkans uppdrag att döpa och lära. Det utgör en del av det livslånga lärandet i församlingen. Församlingens ansvar för dopundervisningen gör det nödvändigt med flera och återkommande mötesplatser med barn och ungdomar. Till exempel skapar ett aktivt skolkirkoarbete naturliga mötesplatser i barns och ungdomars vardagsmiljö. Konfirmandarbetet är en viktig del av dopuppföljningen. Det bör alltid höra samman med ett genomtänkt barn- och ungdomsarbete, före och efter konfirmationen. *Där konfirmationen inte längre bär som form, måste den kompletteras med andra mötesplatser beroende på vad som fungerar i ungas liv och vardag.* (Utdrag ur Konfirmandriktlinjerna, vår kursivering)

yngre att känna sig hemma och bli trygga i andaktsrummet och i bönen. Några av de äldre ungdomarna märkte att de yngre inte kunde bönen Vår Fader när de hade andakt tillsammans. De ville inte att de yngre skulle känna sig osäkra och bortkomna. De frågade Peter om de kunde få skriva texten till Vår Fader på en av dörrarna i andaktsrummet, så alla som behövde kunde läsa medan bönen bads. Peters svar var: Javisst, gör det!

På söndagarna var ungdomarna med och hade uppgifter i gudstjänsten, bland annat som ministranter i högmässan. Ansvaret för ministrantgruppen tog ungdomarna själva:

Och ganska snart blev det ungdomar som klev fram och ville ta ansvar för ministrantgruppen bland annat en hockeykille som helt oprovocerad, på skolgården, gick fram till Peter och sa att "Hörrdu, det där med gudstjänsterna kan jag ta ansvar för." Så höll han på med det i ett och ett halvt år. En riktig tuffing. Söndag efter söndag. Så vi försökte hålla på den ungdomsnivån att de skötte det själva, det var ingenting som jag behövde styra med (Intervju, Christer).

Vid den första introduktionen för de nya konfirmanderna och deras föräldrar skulle ledarna berätta om Taizé. Då klev en tjej och en kille fram och tog över informationen och berättade om Taizé och om sina erfarenheter. Detta vittnar både ungdomar och ledare om i de intervjuer som gjorts med dem.

Frukost

Efter en tid fick man vara i församlingshemets kök. Där kom några av ungdomarna på idén att ha frukost på morgnarna. Så har det fortsatt sedan dess. Då kommer några av de unga tidigt på morgonen och förbereder frukosten för de andra. Det är ett sätt att göra något för någon annan. Ibland är det frukost flera dagar i veckan och på fredagarna serveras våfflor. Vid frukostbordet blir det många viktiga samtal om sådant som man kanske inte pratar så mycket om i skolan. Så småningom utvecklades en avslutning på frukosten i form av en enkel morgonbön som ungdomarna själva leder, med musik, en gemensam läsning, sinnesbönen och ljusständning. Den gemensamma stunden på CASA blir ett gott sätt att starta dagen innan skolan sätter igång.

Det känns... dels väldigt lugnande, och sen kan man tömma sina tankar inför skoldagen så man är helt redo att bara köra under dagen, liksom. Även fast det kanske bara är fem minuter så... så hinner man... eller jag tycker det är bra tid (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

Konfirmand- och ungdomsarbetet i Vadstena utvecklas ständigt. En bild för denna utveckling är att lokalerna i källaren på församlingshemmet ständigt möbleras om efter behov. Det lilla kapellet byter plats och väggar målas om, allt på ungdomarnas initiativ. Vi återkommer till detta med de olika ”rummen” i kapitel 4.

”Vid frukostbordet blir det många viktiga samtal om sådant som man kanske inte pratar så mycket om i skolan.”

Att sova över i kyrkan och fira temamässor

Varje fredag är det mäsas i Klosterkyrkan och en fredag i månaden är det en temamässa som ungdomarna förbereder och ansvarar för. Mässan firas vid Rosenkransaltaret i den nedre delen av kyrkan. Ungdomarna hälsar alla välkomna, ber böner, predikar, dukar nattvardsbordet samt sjunger och spelar. På en projektor på väggen visas sångtexter, bilder, böner och musikvideos. Under året som gått har temamässorna haft frälsarkransens olika pärlor som teman. Till temamässorna kommer även föräldrar och andra vuxna som känner sig hemma i den. Man sover också över i Klosterkyrkan då och då för att ungdomarna ska känna sig hemma där.

Läger och resor

En av utmaningarna under åren har varit att ha tid att hinna se och bekräfta alla ungdomarna, då grupperna varit stora. Därför är läger och resor en viktig del i

arbetet. Att vara hemifrån är betydelsefullt för att kunna få tid att lära känna varandra på djupet. Under februari månad erbjuds ungdomarna att följa med på ett vinterläger och under sommaren gör man en resa. Tidigare reste man till Taizé, men sedan några år reser man till Loreto i Italien. I Loreto bor man på det ekumeniska ungdomscentret. Där samlas man till workshops, bibelsamtal, lek och bön. Under veckan gör de utflykter bland annat till Vadstens vänförsamling Tavuilla.

CASA Community

I Tavuilla har de italienska ungdomarna möjlighet att bo tillsammans i några veckor under terminens början. Detta ville vadstenaungdomarna gärna prova och tillsammans bestämde de sig för att under hösten göra en övernattningsvecka i församlingshemmet i Vadstena. Veckan kallade de CASA Community. Detta har man nu provat ett par gånger (senast samtidigt med slutarbetet av denna studie v 10 2019 och därför inte med i någon intervju). Tio av församlingens konfirmander och ungdomar sov över under en skolvecka på CASA. De lagade mat, pluggade, bad böner, gick i skolan, samtalade om livet och lärde känna varandra. Så här berättar en av ungdomarna i sin utvärdering av veckan:

Att ha kommit till CASA efter skolan och sett alla plugga har gjort mig väldigt motiverad att plugga själv och det är någonting som jag vanligtvis har svårt att ta tag i när jag är själv. Jag har även inte använt mobilen särskilt mycket under dessa dagar då man alltid haft andra saker att göra. Det har varit superskönt att inte varit på sociala medier hela tiden utan att ha varit mer social istället (Utvärdering, CASA).

”Det har varit superskönt att inte varit på sociala medier hela tiden utan att ha varit mer social istället.”

Skolan

I Vadstena finns en högstadieskola med ca 220 elever i år 7-9. Församlingen har god kontakt med skolan. Peter är ofta i skolans café och agerar ”drällkyrka i korridorer” (Wigren, *Småstad*). Där blir det många samtal om sådant som eleverna kanske inte tar upp med sina lärare och föräldrar. Man delar samma grundsyn. En lärare berättar:

Sedan kan det ju finnas elever som jag och Peter kan samarbeta om, som jag kan känna att den här eleven behöver vi fånga upp lite extra och då har jag ju ett väldigt stort förtroende för hur Peter ... att samarbeta med Peter, för jag vet att han har ju tystnadsplikt och han har väldigt god omsorg. Men då har jag ju givetvis också kontakt med föräldrar om det. Men att det kan vara bra att vi jobbar på samma spår kring barn här och i konfirmandverksamheten. (Intervju, högstadielärare).

Skolan och församlingen samverkar också kring projektet Livsstil 2000, en drogforebyggande metod, där kyrkan finns med som sponsorer och som medansvariga vid olika aktiviteter. I Vadstena finns också ett gott samarbete mellan kyrkan och polisen, socialtjänsten, lärare och föräldrar.

Konfirmationsgudstjänsten som bekräftelse och startpunkt

Som framgått är konfirmationsgudstjänsten mer av en start än ett slut. Hur ser man då på gudstjänstens syfte? Ledarna betonar i intervjuerna att konfirmationsgudstjänsten är en bekräftelsegudstjänst. Vad är det då som bekräftas? Och vem bekräftar vem? En tanke som ledarna uttrycker är att ungdomarna bekräftar sig själva. De har i ungdomsarbetet blivit bekräftade, fått plats och medansvar, och nu stiger de fram i gudstjänsten och bekräftar detta. I forskargruppen samtalade vi om detta behov:

Ett genuint mänskligt behov av bekräf-

telse, Studentexamen, körkort, vi får det bekräftat på något sätt. Jag tror att människor i botten har ett sådant behov att bli bekräftad på något sätt, för något jag har gjort. Den formella konfirmationen, ungdomarna bekräftar sig själva inför föräldrar och släkt (*Forskargruppen*).

I forskargruppen samtalade vi om andra typer av bekräftelse i förhållande till konfirmationen som funnits och finns i Svenska kyrkan. Att konfirmanden bekräftar sitt dop, är en vanlig tanke historiskt sett. Att Gud bekräftar konfirmanden är en annan tanke. Men man kan också säga att det som händer i konfirmationen är att församlingen bekräftar konfirmanden. Kyrkan bekräftar varje ung person. I Vadstena och Dal blir konfirmationen också en påminnelse för församlingen om att kyrkan bekräftar de unga och tar emot dem i församlingen. Konfirmationsgudstjänsten är inte det primära under året utan en del i en helhet. Samtidigt är konfirmationsgudstjänsten en offentlig handling där många samlas. Det framgår av intervjuer med de unga att för vissa är det inte den man minns bäst, utan det andra man gjort tillsammans. Men för vissa är konfirmationsgudstjänsten speciellt viktig.

Avslutningsvis är det också intressant att se att utvecklingen och arbetet med CASA har haft en tydlig effekt på hur många ungdomar som väljer att konfirmera sig. Enligt statistik från 2015 framgår det att andelen stadigt har ökat sedan 2006. I Vadstena och Dals församlingar var det runt 80 % av de kyrkotillhöriga som valde att konfirmera sig 2015. Det kan jämföras med ett genomsnitt i hela landet på ca 43 %.

Detta är en inledande beskrivning av CASA, en verksamhet som grundlades för drygt 10 år sedan och därefter fortsatt att utvecklas och fortfarande pågår. Låt oss nu fördjupa oss i den pedagogik som är bärande i arbetet.

Kapitel 3

Pedagogik och teologisk grundsyn på CASA

Inledningen av rapporten har vi fått en presentation av konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA och hur den har utvecklats. I de tre kapitel som nu följer ska vi titta närmare på CASA för att få en breddad och fördjupad förståelse av verksamheten. Syftet är att vi bättre ska förstå hur vi kan se på CASA som ett uttryck för att vara kyrka och församling. I det här kapitlet fokuserar vi på pedagogiska perspektiv. I rapportens inledning konstaterade vi att teologi både kan formuleras i ord och komma till uttryck i till exempel handlingar, gemensamma praktiker eller byggnader. Pedagogik kan man närma sig på ett liknande sätt, vilket vi gör när vi nu vänder oss till intervjumaterialet. Vilka är de pedagogiska perspektiv som kommer till uttryck i både ord och handling? Hur kan man beskriva den pedagogiska grundsyn som präglar CASA? Det kommer också att framgå att de pedagogiska perspektiven inte kan skiljas från teologiska perspektiv. Frågor som rör lärande är intimt förknippade med teologiska frågor om till exempel tro, gemenskap och nåd. Den pedagogiska grundsynen speglar därmed också en teologisk grundsyn som vi nu ska försöka synliggöra.

De tre benen – en teologisk-pedagogisk grundhållning?

I kapitel 2 framgick att man formulerat tre mål, som CASA ska genomsyras av, tre ben som verksamheten ska stå på. I intervjuer med de anställda medarbetare som har varit med och utvecklat verksamheten framgår det att de här tre benen inte fanns formulerade när verksamheten började ta form. De kan snarare ses som ett sätt att formulera den grundsyn som växte fram när verksamheten utvecklades. Christer uttrycker det på följande sätt:

Det var då vi började reflektera kring hur vi vill jobba överhuvudtaget med konfirmandarbete. För det var ingenting som vi hittade på först utan det var en slags efterreflektion kring vad som händer som gjorde att arbetet utvecklades. Och rätt

så snart kom vi på att vi inte ville att det här skulle bli ytterligare en gruppverksamhet i kyrkans arbete. Peter kom in som församlingspedagog i ett, som man vulgärt kan kalla för, grupphelvete. Alltså man ska hitta på program för alla dessa grupper som ska ha någonting att göra och pysselverksamhet i oändlighet. Och han trivdes inte alls i den typen av arbete som fritidsledare i församlingen utan ville ha ett mycket friare arbetssätt. Så vi bestämde oss för att sätta tre mål för ungdomsverksamheten (Intervju, Christer).

Det tre målen, eller benen, är alltså att varje ung människa ska få möjlighet att: 1) känna sig hemma i kyrkan, 2) få en erfarenhet av bön, och 3) göra något för någon annan. De här tre målen kan därmed förstås som en uttalad *teologisk-pedagogisk grundhållning* i församlingens arbete med unga människor på CASA, som en sorts enkel "kursplan".

Ett genomgående drag i de tre målen är att de alla, på olika sätt, är *erfarenhetsbaserade*. I forskargruppen har vi talat om målen som en "livshållning" ungdomarna tillgodogör sig.

Målen är relativt enkla att förstå och är möjliga att konkretisera, på olika sätt. Samtidigt har formuleringarna ett djup och en förankring i kyrkans tradition. Den tolkning som ledarna på CASA utgår ifrån öppnar för att leva och gestalta en nådesgemenskap, snarare än en trosgemenskap (Intervju, Christer). Vi återkommer till begreppsparet nådes- och trosgemenskap nedan. Christer reflekterar i efterhand över detta som en rörelse från det till synes ytliga till något av "existentiell betydelse" (Intervju, Christer). När vi nu ska synliggöra den pedagogiska grundsynen som kommer till uttryck i CASA är det därför relevant att göra det med utgångspunkt i de tre målen eller benen.

Mål 1: känna sig hemma i kyrkan...
Som framgått i presentationen av CASA tog

prästen Christer och församlingsassistenten (som senare blev församlingspedagog) Peter under sitt första år tillsammans som arbetslag emot en grupp killar, Husberga IF, i konfirmandarbetet. Christer beskriver gruppen som ”ett ganska speciellt grabbgång” med en nyfiken och tillåtande kultur: ”Man fick vara med och göra saker som man ville på sitt eget sätt” (Intervju, Christer)

Liknande formuleringar finns i intervjun med två av killarna, nu 25 år, tio år efter konfirmationen:

Och det var ju väldigt öppet klimat [...] Typ att både Christer och Peter var... väldigt öppna och ärliga med att man ... behövde kanske inte ha den här starkaste tron på nånting, utan det var mer ett ... ställe att umgås på. Alltså skapa gemensam... och det var nåt som tilltalade mig väldigt mycket. Man var där på sina villkor (Intervju, två tidigare ungdomar).

En del av öppenheten har varit det kravlösa, i positiv mening: ”Man har inte gått

in i skolans ganska hårda hierarkivärld...” (Intervju, Christer).

”Man fick vara med och göra saker som man ville på sitt eget sätt.”

Det är tydligt i berättelserna från CASA att känslan av trygghet i miljön är viktig. Kontrasten mellan skolan och CASA är något som återkommer på många ställen i materialet, bland annat i intervjun med en lärare på högstadieskolan i Vadstena (som också har erfarenhet som konfirmandförälder):

Här finns ju en öppenhet. Och tanken att det här är inte skola, det här är livskunskap, eller vad man ska säga, ett förhållningssätt. (Intervju, högstadielärare).

Men vid sidan av det kravlösa finns samtidigt en dimension av ansvar, i forskargruppen benämnt som ”att bära tillsammans”. En medlem (nu vuxen) av Husberga IF reflekterar i efterhand över

ansvaret att gå in i uppgiften som ung ledare:

Nämen just, också, hela liksom sen... ledarbiten att ta hand om... nya ungdomar. [...] Liksom, vi – som är bara ett år äldre än dom – har liksom inte någon typ av... pedagogisk [...] utbildning eller ledarskapsutbildning, men att man ... att man ändå... [...] det gavs tillit till att, ”men ni fixar det här, grabbar, ni får göra det” (Intervju, två tidigare ungdomar).

Kan det vara så att trygghet och kravlöshet (i positiv bemärkelse) i kombination med inflytande och medansvar liknar fostran i ett kärleksfullt hem? Eller formulerat på ett annat sätt: var det som erbjöds och fortsatt erbjuds en tillåtande, lyhörd pedagogik som inte ställer trygghet eller kravlöshet i motsatsställning till ansvarstagande utan i stället känner in och läser av situationen? Detta är frågor som forskargruppen ställt sig.

Ett exempel på denna pedagogik är när en fjolårskonfirmand/ ung ledare berättar om resan till Loreto, Italien och hur hen fick:

... lämna landet, utan föräldrar för första gången. Och man fick ju stå lite mer på egna ben för annars har man ju alltid haft föräldrar som... ja... fixar allt.

[Intervjuaren:] Så ni fick ta ansvar, menar du, under resan själva?

Ja, typ hålla koll på alla sina saker, vara tillbaka på bussen, gå och handla själv. (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

I exemplet ovan handlade det om att ta ansvar för sig själv, på en rätt grundläggande nivå. Ändå kan det vara en nog så stor utmaning för en tonåring att ta vara på sig själv utan en förälder som håller reda på allt. Kanske kan detta också ses som ett steg på vägen mot att ta ansvar för att leda andra?

Mål 2: få en erfarenhet av bön...

På CASA introduceras bönen på ett odramatiskt sätt, bland annat som ett naturligt sätt att inleda dagen. Det här framgår av intervjun med den unga ledare som svarar på frågan om sina erfarenheter av bön som konfirmand eller som ledare tillsammans med konfirmander:

Varje fredag och onsdag har vi frukost. Då är vi inne här i andaktsrummet och har andakt, efter frukosten. Innan vi börjar skolan. [...]

[Intervjuaren:] Och hur känns det tycker du, just den där andakten efter frukosten, känns det som att... en vana eller känns det som att, ”jamen, det är viktigt för mig”?

Det känns dels väldigt... dels väldigt lugnande, och sen kan man tömma sina tankar inför skoldagen så man är helt redo att bara köra under dagen, liksom. Även fast det kanske bara är fem minuter så... så hinner man... eller jag tycker det är bra tid (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

Ledaren talar här om bön som en del av andakten, som i sin tur är en del av frukostgemenskapen. Bön och andakt på CASA framställs som något naturligt, okomplicerat – som ”bra tid”.

De resor som görs, framför allt till Taizé, innebär en möjlighet att erfara en andlighet som kan upplevas som ny eller delvis annorlunda mot vad man varit med om tidigare. En annan tidigare konfirmand och ung ledare, senare anställd i församlingen, talar om det i en intervju:

Jag kommer ju ihåg när vi åkte till Taizé. Det var verkligen... en ny upplevelse för mig. Det var första gången som jag provade på att be. Även fast jag hade varit, alltså... det tycker jag är ganska skönt här, det blir aldrig nån liksom så här: Nu ska ni testa på det här, nu har vi bestämt att ni ska

prova på, så här ska du göra för att be... utan, det kommer ju när man själv känner att man är redo för det. Även fast jag hade vart med under... jamen, andakter och så där. Så... var det i Taizé som jag kände att jag första gången kände någonting större, så. Det var jättemäktigt. Det kommer jag ihåg (Intervju, anställd ledare).

Citatet uttrycker dels att Taizéresan innebar något nytt, en annorlunda erfarenhet. Men ledaren framhåller också, på grundval av sin egen erfarenhet som konfirmand, att det på CASA inte ställs några krav på att praktisera bön enligt en färdig mall – ”utan, det kommer ju när man själv känner att man är redo för det”. En möjlig tolkning av citatet ovan är att andakten blir en ingång eller port till gemensam bön som sedan, åtminstone för en del, kan leda vidare till en mer medveten, personlig erfarenhet av bön.

Mål 3: göra något för någon annan...

En tidigare konfirmand, nu ung ledare, får frågan om det är någon särskild bibeltext som fastnat efter konfirmationen. Konfirmanden nämner då evangelieberättelsen om Jesus och barnen och kommenterar valet av text så här:

Och det är väl lite såhär, man ska ta emot alla med öppna armar. Det tycker jag är ganska viktigt. Att man inte ska döma direkt utan man... ska ta emot alla. (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

I citatet sammanförs öppenhet och en icke-dömande attityd. Kanske är det en möjlig tolkning att det välkomnande ”känna sig hemma”-målet bäddar för det tredje, ”diakonala” målet – att göra något för någon annan? Över huvud taget är det relevant att reflektera över hur de tre målen är formulerade och hur de samspelar.

Längre fram i samma intervju ställs frågan

om vad som är kyrkans viktigaste uppgift. Svaret har en tydlig koppling till det diakonala uppdraget:

Man jobbar mycket för att hjälpa personer som kanske inte alltid haft det lätt. Att man hjälper och tar hand om människor.

[Intervjuaren:] Finns inget rätt och fel, utan jag är bara nyfiken på... Det är som diakoni, kanske, tänker du, eller... Att man alltid kan... att man alltid är välkommen. Att det inte finns någon som... nej, du får inte komma in här, du får gå någon annanstans (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

I materialet nämns följdriktigt de två ursprungliga ledarnas strävan mot ”ett slags ungdomsdiakonalt perspektiv” som ett av motiven för de tre övergripande målen (Intervju, Christer).

”Man jobbar mycket för att hjälpa personer som kanske inte alltid haft det lätt. Att man hjälper och tar hand om människor.”

Ledarna som föredömen, deras engagemang och respekt för ungdomarna, omnämns i flera av intervjuerna. Ett exempel är när frågan kommer upp om hur tiden på CASA påverkat de före detta konfirmanderna och unga ledarna i ett längre tidsperspektiv, som vuxna.

Och det händer ju mycket. Det är ju ofta där som man kan börja halka... [...] åt fel håll. [...] Och i och med att vi hade en samlingspunkt på CASA så tror jag att... och det var öppet mycket och dom ställde ju upp... ofantligt mycket för oss (Intervju, två tidigare ungdomar).

En tänkbar tolkning är att ledarna ”bäddar” för det medmänskliga, att göra något för någon annan, genom sina egna handlingar.

Liksom de första två målen kan det tredje målet gestaltas på många sätt, på olika nivåer: ”Vi hade ju konfirmander som bara laga[de] mat för de andra. Det är ju också att göra nånting för någon annan. Och som ville hålla på med det” (Intervju, Christer).

En gemensam syn på teologi och pedagogik?

I samtalen med forskargruppen konstaterade vi att materialet antyder att en viktig del av ledarskapet på CASA är en förståelse av teologi och pedagogik som intimt sammanbundna, som två sidor av samma mynt – att man delar en gemensam förståelse i arbetslaget. Det blir problematiskt att dela upp ansvaret för konfirmandarbetet och ungdomsarbetet. Ansvaret behövde vara delat, även om man inte gjorde samma saker eller alltid arbetade samtidigt.

[V]i delade upp det så för vi tyckte att, man kan ju inte jobba 7 dagar i veckan... Med ett så stort arbete som vi har så krävs det nog att man delar lite på sig, man kan inte vara överallt (Intervju, Peter).

Ovanstående resonemang kan kanske tolkas som att det är möjligt eller rentav nödvändigt att dela upp ansvarsområden mellan ledarna, men fördelningen måste bygga på en gemensam förståelse av helheten, särskilt de värderingar som arbetet vilar på. Forskargruppen uppfattar att denna samsyn genomryrar intervjuerna med ledarna.

När forskargruppen läste intervjumaterialet och diskuterade den pedagogiska grundsynen som de anställda medarbetarna uttryckte konstaterade vi just att pedagogik och teologi var intimt sammanflätade. Någon uttryckte det som att medarbetarnas förhållningssätt kan ses som en del av en teologi där att ”backa”, ett begrepp som ofta dykt upp och som vi presenterar tydligare nedan, bland annat handlar om att ta ett steg tillbaka och ”låta Gud verka - planen får inte vara klar innan” (Intervju,

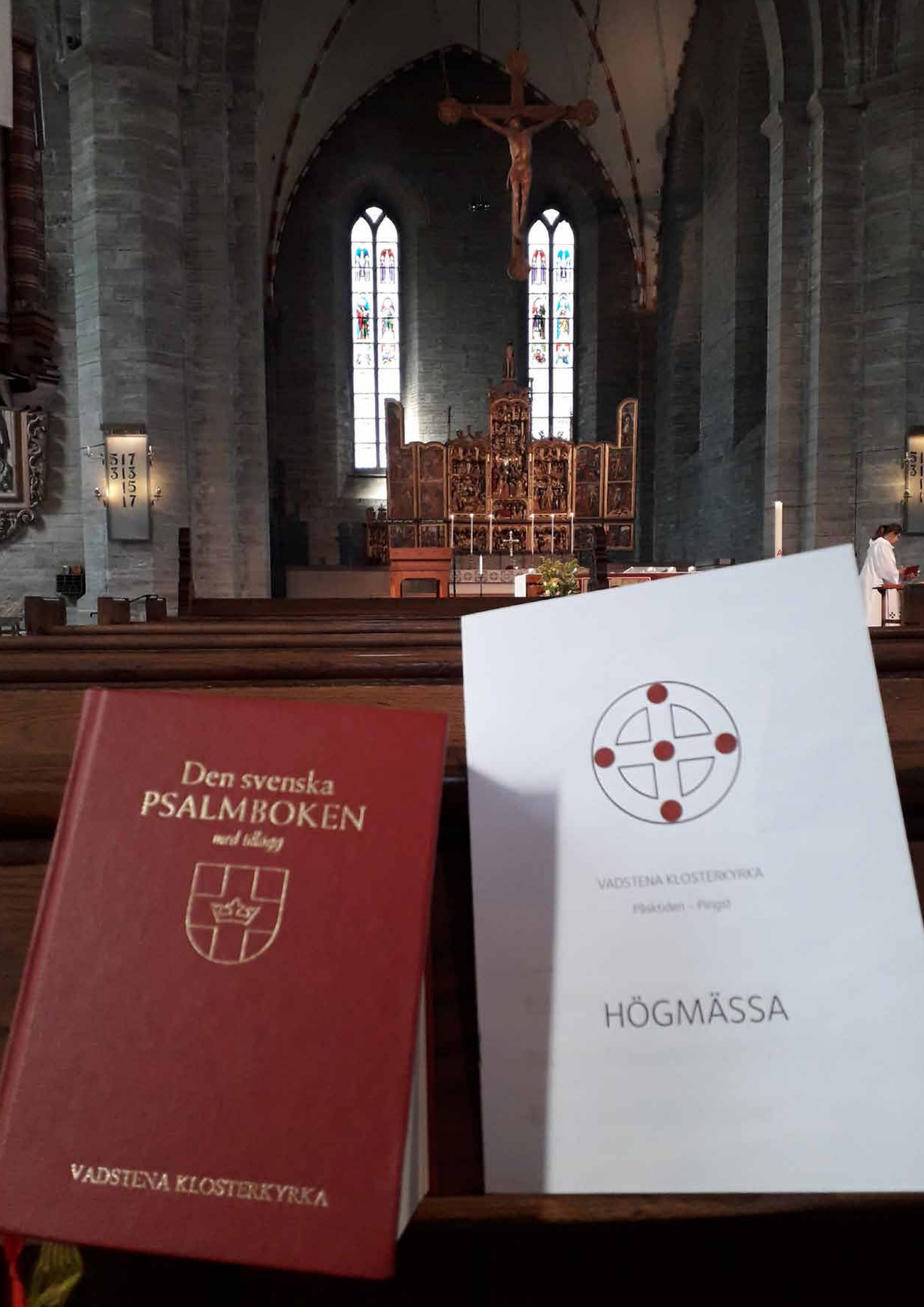
Christer). Det är ett arbetssätt som präglas av att ”inte vara genomplanerade utan att vara öppen för det oväntade och ta vara på de initiativ som kommer från ungdomarna själva” (Intervju, Christer).

Den tydliga kopplingen mellan pedagogik och teologi kommer också till uttryck när en av medarbetarna talar om konfirmandarbetet som dopundervisning: ”ett helt kristet liv... är ju dopundervisning. Man blir ju aldrig färdig med det utan det är att få en ingång i att här får jag vara, här får jag finnas till” (Intervju, Christer).

Det är i relation till det här förhållningssättet som orden nådesgemenskap och trosgemenskap, som nämnts tidigare, får sin mening. Nådesgemenskapen handlar om att få vara den jag är, ”här får jag finnas till i det här sammanhanget och upptäcka att det är Guds gemenskap också” (Intervju, Christer). I forskargruppen sammanfattade någon detta förhållningssätt som att man inväntar trosgemenskapen som en frukt av nådesgemenskapen. Förhållningssättet skiljer sig från skolans mer kravfyllda. I CASA får de vuxna ”backa” och vänta in ungdomarna. ”Det som är skolans skuggsida blir kyrkans solsida”, som en i forskargruppen uttryckte det, eftersom man inte behöver bedöma prestationer på samma sätt som skolan har i uppdrag att göra. Uppmuntran och bekräftelse kan förstås ske både i skolans och CASAs verksamhet, men skolans värld upplevs som kravfylld, till skillnad från CASAs.

I samtalen i forskargruppen formulerades också reflektioner över förhållandet mellan mål, konsekvens och resultat i verksamheten. Att ”möta Jesus är mer ett resultat än ett mål” i det förhållningssätt som kommer till uttryck i materialet. Genom verksamheten växer det fram en gemenskap och ”som en konsekvens av detta möter de Jesus”. Det blir ett resultat född ur en äkta upplevelse. I ett lärande av det här slaget är dessutom ”tajming” avgörande. Som en

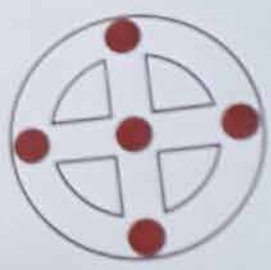

Den svenska
PSALMBOKEN
med tillägg

VADSTENA KLOSTERKYRKA

VADSTENA KLOSTERKYRKA
Psaltiden - Pingst

HÖGMÄSSA

person uttryckte det i relation till intervjun med Peter: ”Du plockar fram Jesus ur ditt skafferi. Någon behöver vara bärare av det tolkningsrastret. Det kunde varit så att du inte hade sagt något, men du passade på” (Forskargruppen).

”Genom verksamheten växer det fram en gemenskap och som en konsekvens av detta möter de Jesus.”

Samtidigt framgår det också av intervjun med Peter att man, som han uttrycker det, arbetar omvänt pedagogiskt.

Det märks när vi samtalar om vem Gud är med de unga, många olika bilder finns. Och det kanske är bra att vi inte alltid talar om... ibland tänker jag att vi jobbar ”omvänt” pedagogiskt, måste vi alltid redovisa? (Intervju, Peter).

Den, så kallade, ”omvända” pedagogiken

handlar om att utgångspunkten är ungdomarnas egna bilder och tankar. Fokus ligger inte på att medarbetarna ska förmedla särskilda bilder av vem Gud är. Här tycks det finnas en intressant dynamik där det ges stort utrymme för ungdomarnas egna erfarenheter och bilder samtidigt som också medarbetarna genom sina förhållningssätt och i samtal kan ”plocka fram” och tillhandahålla bilder och tankar som kan fungera som resurser. Orden relation och situation är ledord i det förhållningssätt vi här synliggör.

Två ledord på CASA: relation och situation

När ungdomarna äter frukost och har en enkel morgonbön tillsammans är det ett exempel på en pedagogisk *situation* där *relationer* kan växa och lärande ske.

Från början så fanns det, på ungdomarnas initiativ, frukost varje morgon som ungdomarna själva ansvarade för. Och

Gud ge mig Sinnesro
att acceptera det jag inte kan förändra
mod att förändra det jag kan
och förstånd att inse

Skilsmådan

då var det en naturlig träffpunkt, start på dagen, som stärkte gemenskapen på olika sätt [...] man sitter där och är trött och äter frukost och det gjorde att man började prata med en del som man annars inte brukade prata med i skolan. Så småningom utvecklades [...] en väldigt enkel morgonbön tio i åtta i ett kapell i församlingshemmet som dom själva byggde (Intervju, Christer)

I synsättet verkar det finnas en öppenhet för att som vuxen lära av de unga, av konfirmanderna. Christer berättar om hur de anställda ledarna lät unga som varit med på resan till Taizé dela sina erfarenheter av bön, genom att skriva och ibland också berätta: ”De lärde oss faktiskt mycket om vad bön kan va[ra] genom sina erfarenheter” (Intervju, Christer). Christer berättar i samma avsnitt att han i sin roll som präst ibland använt citat från ungdomarnas berättelser om bön i predikningar.

En annan viktig dimension av den relationsbaserade pedagogiken på CASA är ledarnas *närvaro*. Här är Peters aktiva arbete gentemot skolan viktig: ”[Peter] är ju ofta här och rör sig och pratar med [elever]. ”Hur är det?” (Intervju, högstadielärare).

Hans närvaro kan vara mer eller mindre aktivt uppsökande. Minst lika ofta handlar det om att bara finnas, att skapa relationer genom att ”drälla”, som det formulerades vid ett forskargruppsmöte.

Situationsanpassningen innebär en lyhördhet för behov och en blick för möjligheter, men också en beredskap att prova nya saker, att våga testa. Redan i början av intervjun nämner Peter att de unga som kommer till CASA måste få göra fel: ”Så jag försöker nog [...] släppa fram ungdomarna och det får bli fel. Man lär sig liksom inte av att inte få prova utan att man får testa lite” (Intervju, Peter).

Att få testa kan betyda *att få förtroende att prova nya saker*. Vid ett forskargruppseminarium framgår att Peter vid ett tillfälle mötte en kille på skolan som ställde en fråga: ”Kan vi inte äta frukost på CASA?” Situationen ledde till något nytt, det som vi beskrivit ovan, att ungdomar började äta frukost på CASA vissa veckodagar före skolan. Detta blir ett exempel på hur en vuxen ledare fångar en idé ”i flykten” och tar den på allvar, något som så småningom leder till att en ny praktik etableras.

I samtalet med forskargruppen användes begreppet *situationspedagogik* eller *situations-teologi* för att tolka det här förhållningssättet. Det föranledde följande reflektioner:

Hur det skapas i situationen. Känna sig för i stunden. Situations-pedagogik, -teologi. OK nu händer det här, Det är också en fråga, en inre kompass i det. Man kan fundera hur ser det ut, det finns en omsorgskompass. Man kan fundera på, hur ser den ut. Det vill säga vad är det för tankar och övertygelser som man har? (Forskargruppen).

Ordet omsorgskompass används här för att beskriva tankar och övertygelser som är vägledande för hur en person agerar och förhåller sig till en viss situation. I forskargruppen beskrevs förhållningssättet också som ett *situationsanpassat ledarskap*: Medarbetarna ”har skapat situationer av sammanhang som ungdomarna får finnas i och agera i”.

Peters sätt att tillämpa ledarskap innehåller både *en medveten öppenhet för förändring* och *en beredskap att överlämna ansvar*. När ledaren backar undan är det inte ett uttryck för passivitet. Tvärtom: ledaren tar aktivt ett steg tillbaka *för att ge plats, skapa utrymme*. Utrymmet som uppstår skapar nya möjligheter.

Bland de möjligheter som kan uppstå i det fria utrymmet finns möjligheten att agera

och ta ansvar. Men lyhördheten eller situationsanpassningen hos ledarna kan också innebära en annan, omvänd öppning: ”[P]å CASA finns möjligheten att bara vara [...] det är okej att säga nej till ansvarsuppgifter om det är mycket i skolan eller om det är något annat som tynger” (Wigren, *Småstad*).

”När ledaren backar undan är det inte ett uttryck för passivitet. Tvärtom: ledaren tar aktivt ett steg tillbaka för att ge plats och skapa utrymme.”

Kanske kan just den här dimensionen av kulturen på CASA formuleras som att livet får bestämma. Det är inte ett på förhand planerat program som styr.

Det viktigaste för mig var den här öppenheten för det oväntade [...] men också att låta Gud handla med situationen och med de här ungdomarna och låta oss få blick för [...] livet i livet (Intervju, Christer).

Citatet speglar tydligt de teologiska dimensioner som vi visade på här ovan: ”öppenheten för det oväntade”, en öppen attityd till att ”låta Gud handla”.

I det här kapitlet har vi nu skrivit fram och synliggjort en pedagogisk grundsyn, det vill säga det förhållningssätt, som kommer till uttryck i CASA och i de anställda medarbetarnas tankar och reflektioner. De viktigaste slutsatserna är:

- Konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA präglas av ett *situationsanpassat ledarskap* där ledare och medarbetare skapar situationer av sammanhang där ungdomarna får finnas i och agera i. Förhållningssättet innehåller både *en medveten öppenhet för förändring* och *en beredskap att överlämna ansvar*. Ledare tar aktivt steg tillbaka för att ge plats och skapa utrymme för ungdomar. Utrymmet

som uppstår skapar nya möjligheter.

- *Pedagogisk grundsyn och teologi* är intimt sammanflätade. Medarbetarnas förhållningssätt, som bland annat skapar utrymme för ungdomarna, kan förstås som ett uttryck för viljan att ”låta Gud verka” och ”öppenhet för det oväntade”, det vill säga en tro att Gud verkar i det öppna och oväntade.
- CASA möjliggör en kravlös *nådesgemenskap* som i sin tur kan leda till en trosgemenskap.

Vi ska nu skifta fokus något. I det vi har kunnat läsa så här långt, i de inledande kapitlen, har de lokaler och rum där CASA i stor utsträckning framträder funnits som en tydlig bakgrund och förutsättning. Nu ska rummen få stå i förgrunden. I nästa kapitel ska vi reflektera över CASA och dess förhållande till andra delar av församlingens liv genom fysiska rum och lokaler.

Kapitel 4

Rum, mellanrum och mellan rummen

Idet här kapitlet ska vi fokusera på de rum som spelar en viktig roll i det material vi har reflekterat över vid forskargruppens seminarier. Det kan synas lite märkligt att låta rum stå i fokus när man vill försöka fördjupa förståelsen för en verksamhet som CASA, men faktum är att de fysiska rummen och andra materiella faktorer får spela en allt viktigare roll idag när forskare inom olika ämnen studerar och försöker förstå sociala sammanhang. Det gäller också inom studier av kyrkor och församlingar.

Hur rum ser ut, hur de används och hur de förhåller sig till varandra säger intressanta saker om ett socialt sammanhang. Så också i Vadstena och Dal. I redogörelsen för CASA spelar rummen i bottenvåningen på församlingshemmet i Vadstena en viktig roll. Klosterkyrkan är ett annat centralt rum i redogörelsen ovan. I berättelserna och samtalen förekommer också en mer metaforisk (bildlig) betydelse av rum och rumslighet. Forskargruppen har samtalat om de olika rummen, konkreta och bildliga, och deras betydelser för att fördjupa förståelsen av CASA och hur verksamheten och gemenskapen förhåller sig till andra delar av församlingen.

I det här kapitlet ska vi också introducera en bibelberättelse vi har använt som ett raster genom vilket vi har tittat på materialet. Det är berättelsen i Markusevangeliet om den lame mannen som firas ner genom ett uppbrutet tak till Jesus. Även där spelar rum och hus en viktig roll i det som sker. Men först återvänder vi till bottenvåningen i församlingshemmet i Vadstena.

CASA

... öppnar jag dörren och möts av den omisskännliga doften av våfflor som gräddas och ett sorl av röster som då och då också blandas upp av klingande skratt. När jag kommer in i lokalen ser jag ett 30-tal ungdomar som äter frukost och många av dem hälsar glatt

på mig när jag kommer in. Vid våffeljärnen står ungdomsledare Peter (Eriksson, *Kyrkporten*).

Vid entrén på bottenvåningen i församlingshemmet står det CASA på dörren. Innanför tröskeln finns de rum som de flesta tydligt förknippar med CASA. Rummen är på ett påtagligt sätt präglade av ungdomarna och det som sker där. Det syns på väggarna, dekorationer, möbleringen et cetera. Besöker man rummen vid olika tillfällen, vilket vi har gjort i forskargruppen, framgår det också att det är rum i ständig förvandling. Väggar målas om eller flyttas, nya tapeter sätts upp, nya rum skapas, bord och bänkar byggs. Ungdomarna som är delaktiga i verksamheten har fått mandat och möjlighet att utforma rummen, vilket gör att dessa tydligt präglas av ungdomarnas närvaro och engagemang.

På samma sätt som rummen i en bostad speglar det som sker där vittnar också rummen i församlingshemmet om vad som sker på CASA. Där finns ett kök, ett stort rum med soffor och ett långt bord med bänkar där man kan sitta och äta, prata eller arbeta tillsammans. Rummen och deras inredning speglar med andra ord, den verksamhet som beskrevs i kapitel 2. Det finns ett musikrum, ett andaktsrum och ett rum där man kan se på film. Måltider, samtal, läxläsning, andakter, musik och film är ju viktiga delar av den gemenskap som CASA utgör. Rummen och det faktum att ungdomarna själva är med och formar dem vittnar också om den pedagogiska och teologiska grundsyn vi fick syn på i förra kapitlet.

Klosterkyrkan

Klosterkyrkan är också ett rum som ungdomarna på CASA har en relation till. Det är ett rum från 1400-talet som bär spår både av dåtidens klosterliv, av församlingliv genom olika tidsepoker och som idag, även rymmer andaktsböcker för pilgrimer, ljusbärare, rosenkransaltare, lekhörna och försäljning av böcker. Rummet bär på många

lager av teologi och berättar om teologiska förskjutningar genom historien. Det är också ett rum där det, i högre utsträckning än i församlingshemmets bottenvåning, uppstår möten mellan CASA och andra delar av församlingens liv. I materialet som har skapats i forskningsprojektet framgår det att de anställda medarbetarna som arbetat med CASA försöker ge ungdomarna upplevelser av Klosterkyrkan som gör att de kan känna sig hemma också i det rummet. En av dem berättar t ex att:

Ja, det är att låta dem få erfara att det inte är en plats som de besöker som ett studiebesök, utan det är deras plats. Vi gjorde sådana där traditionella saker som att sova över och bo in oss i kyrkan och var väldigt mycket där. Och också få uppgifter i gudstjänstsammanhanget... inna rummet i rumslig mening och då kan ju det djupna till en existentiell betydelse som gör att jag kan öppna upp också det som jag har svårt med i mitt liv och dela (Intervju, Christer).

Vid andra tillfällen har ungdomarna fått gå ner bakom högaltaret i Klosterkyrkan och vara där för sig själva ett tag för att få uppleva hur det är att vara ensamma i kyrkorummet. En av ungdomarna som intervjuades berättar: ”Jag minns bara när vi fick sova i kyrkan tycker jag var häftigt (...) Det var fantastiskt häftigt!” (Intervju, två tidigare ungdomar). En annan ungdom berättar också om en stark upplevelse från Klosterkyrkan: ”Och så sjöng Christer, och det var helt kolsvart. Ja, Christer sjöng och spelade på orgeln. Det är såna där små, liksom, små glimtar av ... alltså, fantastiska saker som man fått uppleva som man liksom inte kan sätta ord på egentligen” (Intervju, två tidigare ungdomar).

”Jag minns bara när vi fick sova i kyrkan... Det var fantastiskt häftigt!”

Temamässan som firas i Klosterkyrkan har också blivit ett viktigt rum för flera ung-

domar. En av medarbetarna beskriver det som att temamässan har skapat ”ett synligt rum i det gemensamma rummet i Klosterkyrkan”. Ett rum i rummet. En av de äldre ungdomarna talar om rosenkransaltaret som ”vårt altare därinne i kyrkan” och beskriver samtidigt högaltaret som pampigt. ”Och vi är inte så pampiga, här. Utan gillar att det är enkelt” (Intervju, anställd ledare).

En äldre person i församlingen som också firar temamässa beskriver den på följande sätt:

Det är en mässa och man får tänka om helt, det är en annorlunda gudstjänst som lite som Taizé kan man väl säga, den typen, förenklad Taizémässa. Varar max 30 minuter, bildspel på väggen, bönerna står på väggen och det kan vara musik och bildspel till det också. Sen är det ganska mörkt och ganska mycket folk så det blir en väldigt fin stämning. Så att jag tror att många får liksom en kick utav de där, om jag får uttrycka mig så (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

I samtalen i forskargruppen uppmärksammas också att det tycks finnas en viss spänning mellan temamässan och söndagens högmässa och att högmässan, upplevs värderas högre av vissa. Samtidigt finns det också flera vuxna som beskriver att de uppskattar temamässan och dess tilltal.

Bland flera av dem som är engagerade i högmässan finns en tydlig längtan efter att fler ungdomar ska fira söndagens högmässa. En person säger till exempel att ”det jag tycker är så synd att vi inte kan knyta ungdomarna bättre till oss att vi inte kan motivera dom att dom ska komma till kyrkan på högmässorna” (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar). Flera ser också att det finns en uppdelning mellan ungdomarna och de äldre och att det bland annat syns i gudstjänsterna som firas: ”Man kan väl säga att vi firar bra gudstjänster på varsitt håll. Vi firar fantastiska högmässor

TILL CASA ♥

PACE
Fratruus et Saron

Äta på Casa
7-37kr ♥
Swish
123 3114089

WIFI: Vadstenal5
FOLKPOST ÅR IN SKA GRAM
WOFFLER
CASNUNGSDOM
Vispa 9 ägg
med 1L mjölkolite
och 1 tsc salt smör
vispa ner ca 10-12dl
MJÖL tillsammans
med en massa
KAPLEK

WOFFLER
På Dag
"Skogen
tyst om
bästa för"

pets
skal

här och de här fredagskvällarna är helt otroligt bra men som sagt vi möts inte, det tycker jag är ett jättstort problem” (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar). Man firar med andra ord gudstjänst i samma rum men det uppstår sällan eller i liten utsträckning möten mellan ungdomar och de som återkommande firar högmässa. Ytterligare någon beskriver det som att det finns två läger, ”det är ungdomarna och det är de äldre och vi skulle behöva mötas men vi måste ha ett gemensamt språk och det har vi inte riktigt” (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

Men det finns också i intervjumaterialet berättelser om upplevelser i Klosterkyrkan som tycks bygga broar mellan ungdomarna och vuxna i församlingen. Ett sådant exempel är relaterat till Taizé i Frankrike.

Av intervjuer med tidigare konfirmander och ungdomar framgår att resorna till Taizé, som det berättades om ovan, har gett dem upplevelser som har varit en viktig del i att skapa en gemenskap kring CASA. Genom att sjunga sånger från Taizé i Klosterkyrkan och genom Taizémöten som tidigare hölls i Klosterkyrkan skapas en anknytning till upplevelser som varit betydelsefulla för ungdomarna. På så sätt skapas förbindelser mellan Taizé och rum i Vadstena. Taizémöten som hölls i Vadstena tycks också ha fungerat som tillfällen som förenat ungdomar och vuxna. En av de vuxna som har en nära relation till högmässan berättar om minnen från Taizémöten som hölls i Vadstena.

Vi hade ju några år när vi hade stora Taizémöten här, tyvärr är det inte så längre men det var ju fantastiskt. Det kom ju folk från stora delar av Sverige, södra Sverige och var med och tog med sina ungdomar. Det var jättefint. Och våra ungdomar var ju verkligen med där också, de kom hela högstadiet (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

Rum och delaktighet

En av deltagarna i forskargruppen tolkar intervjuerna av ungdomar, som har varit eller är engagerade, som att CASA har ”*låga trösklar*, man får komma in i. Smaka och se, man lovar inte att man ska konfirmera sig” (Forskargruppen).

Den låga tröskeln kan fungera som en metafor för att man kan kliva in i och delta i sammanhanget utan att behöva ta ställning eller lova något. I intervjuerna framgår det, som vi har sett, att flera av ungdomarna har fått syn på något innanför tröskeln som man gärna vill delta i och tillhöra. ”Alla är välkomna”, (Intervju, anställd ledare).

”...*låga trösklar*, man får komma in i. Smaka och se, man lovar inte att man ska konfirmera sig.”

I intervjuer med ungdomar som har varit en del av CASA framgår det att de fysiska rummen, och det sätt som de har använts på, har varit avgörande för att de har kunnat känna sig delaktiga i församlingens liv. En person uttrycker det på följande sätt:

Och jag tror, när man ser tillbaka på det nu ... det konfirmationen gav oss då, det var ju liksom... ”men vi ses nere på CASA” ... alltså vi hade ändå vissa tider som ... jamen, då är vi där, typ. (...) Det blev att ... i stället för att hänga hemma hos någon gick vi ner dit och ... var tillsammans med alla andra också som var där” (Intervju, två tidigare ungdomar).

CASA erbjöd alltså, när de här personerna var aktiva i verksamheten, ett konkret rum och ett konkret sammanhang dit man kunde gå och träffa andra ungdomar.

Klosterkyrkan är ett rum som säger något om de tankar och föreställningar om den gemenskap som återkommande samlas där.

Markusevangeliet 2:1–12

Några dagar senare kom han tillbaka till Kafarnaum och det blev känt att han var hemma. Det samlades så mycket folk att inte ens platsen utanför dörren räckte till längre, och han förkunnade ordet för dem. Då kom de dit med en lam som bars av fyra män. Eftersom de inte kunde komma fram till Jesus i trängseln bröt de upp taket ovanför honom och firade ner bädden med den lame genom öppningen. När Jesus såg deras tro sade han till den lame: ”Mitt barn, dina synder är förlåtna.”

Nu satt där några skrifflärda, och de tänkte för sig själva: ”Hur kan han tala så? Han hädar ju. Vem kan förlåta synder utom Gud?” Jesus förstod i sin ande vad de tänkte och sade till dem: ”Hur kan ni tänka så i era hjärtan? Vilket är lättast, att säga till den lame: Dina synder är förlåtna, eller att säga: Stig upp, ta din bädd och gå? Men för att ni skall veta att Människosonen har makt att förlåta synder här på jorden säger jag dig” – och nu talade han till den lame – ”stig upp, ta din bädd och gå hem.” Och mannen steg upp, tog genast sin bädd och gick ut i allas åsyn, så att de häpnade och prisade Gud och sade: ”Aldrig har vi sett något sådant!”

Det samma gäller alltså också rummen på bottenplan i församlingshemmet. I båda fallen är det ett fysiskt rum som inretts för en viss form av aktivitet och som enskilda personer kan kliva in i och bli en del av.

Rummen i församlingshemmet är, liksom Klosterkyrkan, synliga rum för en form av gemenskap, en tillhörighet och därmed också för ett sätt att vara kyrka. I de olika rummen kommer olika uttryck för vad det kan innebära att vara kyrka till uttryck. CASA är både närvarande och frånvarande i Klosterkyrkan.

Ser man på CASAs lokaler i församlingshemmet, utifrån ett sådant perspektiv som vi skissar på här, framgår också hur de erbjuder sammanhang där de tre målen som är vägledande för verksamheten kan konkretiseras – där kan ungdomar känna sig hemma, där kan man göra något för någon annan och där kan man få erfarenheter av att be.

Att bryta upp tak - I dialog med evangeliet

Vi ska nu för en stund förflytta oss från rummen i Vadstena till ett hem och rum som förekommer i evangeliernas berättelser. Evangelierna skrevs ner i den tidiga kyrkan. De berättar om det som hände med och omkring Jesus från Nasaret. I återberättandet anar man också hur de fyra evangelierna återspeglar hur den tidens kristna försöker förstå sina gemenskaper i ljuset av Kristushändelsen. Genom kyrkans historia har sedan generationer av kristna fortsatt att reflektera över vad det innebär att vara kyrka och kristna gemenskaper i dialog med evangeliet (Se Idestrom, *Spåren i snön*). Som ett led i forskningsprojektet pratade vi därför om CASA och Vadstena församling i dialog med en evangelieberättelse. Vi valde en berättelse där ett hem och ett rum spelar en viktig roll: Markusevangeliets skildring av fyra vänner som bär en lam man till Jesus och som tvingas bryta upp taket på

ett hus för att nå fram. Vi frågade oss vilka paralleller vi kunde se mellan det som sker i berättelsen och det som sker på och omkring CASA och på vilket sätt berättelsen kan utmana det som sker (Mark 2: 1-12).

Ett rum där förlamningen kan släppa

Vi lyssnade först till berättelsen en gång och delade med varandra vad vi fastnade för. Efter ett gemensamt samtal om vad som sker i berättelsen lyssnade vi till berättelsen ytterligare en gång och samtalade sedan om vilka paralleller vi kan se mellan det som sker i bibelberättelsen och det som sker på CASA. En parallell som uppmärksammades var att det på CASA finns ungdomar som bär in "förlamade" kompisar till gemenskapen. Förlamningen kan handla om en mängd olika saker som en ung människa brottas med i sitt liv och flera ungdomar vittnar om att det på CASA öppnas ett rum för dem där förlamningen kan släppa. De kan därefter gå ut i världen för att senare också återvända. Det betyder också att Jesus kan verka bland de unga i och genom den gemenskap som bland annat de vuxna bidrar till att upprätthålla genom sina förhållningssätt.

"Förlamningen kan handla om en mängd olika saker som en ung människa brottas med i sitt liv."

Finns i Guds rike

De fyra vännerna som bär den lame till Jesus gör något för någon annan vilket är ett av de tre ben på vilket verksamheten på CASA vilar. De gör något så att han kan ta sin bår och gå hem igen. På CASA får unga människor på olika sätt göra något för någon annan som kan vara till hjälp. Berättelsen om det som sker i huset, i mötet mellan Jesus och den lame, kan också förstås i ljuset av Jesu förkunnelse om Guds rike. I botandet och helandet av den lame blir Guds rike konkret. Jesus pratar då inte bara om Guds rike, han gör Guds rike och

människorna som finns i huset finns därmed i Guds rike. På samma sätt kan vi *tala om* Guds rike, *göra* Guds rike och *finnas i* Guds rike. Det perspektivet är också relevant att ha på CASA och det som sker där. De handlar både om att prata om och att få uppleva att man finns i Guds rike.

Där Jesus är, där är bön

I samtalet uppmärksammade forskargruppen också att det går också att läsa berättelsen i evangelierna som en skildring av ett hem där bönen står i centrum. "Där Jesus är, där är det bön", som en av deltagarna uttrycker det. I det som sker med den lame framgår det att kropp och själ hänger ihop. Läkandet av kroppen är en form av bön, liksom när förlåtelsen kommer. Allt är bön och det är handfast. På ett liknande sätt kan man se på CASA, där får hela människan plats. I en helhet av gemenskap, måltid och andakter har bönen sin plats. Tankarna om bönen som en del av en helhet, där hela människan får plats, väckte också frågor om hur vi tänker kring det som sker i gudstjänsten i förhållande till annat som sker i församlingen.

Motstånd

De skriftlärdade ifrågasätter Jesus när han förlåter synder. I forskargruppen frågade vi oss om det kan vara så att vi också i kyrkliga sammanhang har föreställningar om att vissa saker som rör det heliga framförallt hör hemma i gudstjänsten och inte i vardagens gemenskaper? Vilka föreställer vi oss är platserna och sammanhangen där förlåtande och helande sker? Evangelieberättelsen öppnar därmed upp för frågor kring hur vi ser på förhållandet mellan det som sker på CASA och de gudstjänster som firas i församlingen.

På samma sätt som det höjs kritiska röster och uttrycks ett motstånd i rummet där Jesus befinner sig kan det också i en församling finnas motstånd av olika slag. Huset dit de kommer med mannen blir ett hus där helande sker och sådana hus finns

också i vår tid. Det kan vara sammanhang där människor känner sig trygga. Men för dem som inte är en del av det som sker, utan snarare betraktar från läktaren, kan det ligga nära till hands att ifrågasätta. Det väcker frågor om hur vi i en församling kan förhålla oss till de olika rum och sammanhang där andra människor känner sig trygga och finner något väsentligt.

Kan det som sker i berättelsen också spegla ungdomarnas relation till Klosterkyrkans rum och gudstjänstliv? Kan man förstå det som att ungdomarna kommer och ”bryter upp taket” för att finna sin väg in? Det var en tanke som prövades i samtalet. I temamässan får de utrymme att ”bryta upp taket” och vara i rummet mer på sina villkor. Det tar sig bland annat konkreta uttryck genom att de hänger undan ljuskronan och belyser altaret med färgade lampor. Vi återkommer till de här perspektiven i kapitel 5 där vi reflekterar över hur olika förståelser av att vara kyrka kommer till uttryck i materialet.

”Kan man förstå det som att ungdomarna kommer och ”bryter upp taket” för att finna sin väg in?”

Hur förhåller sig olika rum till varandra?

Sammanfattningsvis framgår det av materialet som forskargruppen har tagit del av att rummen i församlingshemmets bottenvåning är avgörande för CASA och den gemenskap som CASA utgör. I dessa rum uppstår sällan några direkta kontakter mellan CASA och andra sammanhang i församlingen. Av redogörelsen här ovan har det dock framgått att Klosterkyrkan är ett rum där förhållandet mellan CASA och församlingens övriga verksamhet i allmänhet och söndagens gudstjänst i synnerhet tydligare ställs på sin spets. Även om rummet erbjuder vissa kontaktytor mellan ungdomarna och andra i församlingen är det också ett rum där det glapp som flera personer

upplever mellan CASA och andra delar av församlingens liv tar sig konkreta uttryck. I intervjuer med personer som har en nära relation till högmässan uttrycks också, vilket har framgått här ovan, att det finns en längtan efter att fler unga människor ska söka sig till söndagens gudstjänst.

I samtalen med forskargruppen användes också rumsmetaforen för att fundera över hur förhållandet ser ut mellan olika rum i församlingen. Är det stängda dörrar eller finns det rörelser mellan rummen? Vi har här ovan sett hur en sådan metafor bland annat är användbar för att reflektera över hur relationerna mellan personer från olika sammanhang i församlingen tar sig uttryck i Klosterkyrkan.

Ytterligare ett perspektiv som uppmärksammades i materialet och i samtalen var ”mellanrummen” (som här används både konkret och metaforiskt), det vill säga de rum som uppstår i glappet mellan två rum. Ett exempel på det finns i en intervju där en anställd medarbetare berättar om ett möte med en elev på högstadiet.

De har livstilspass i skolan.... om jag är med på varje vecka. Där kommer det fram. Jag var i biblioteket, några tjejer satt och pratade. En tjej dröjde sig kvar...(och hon berättade om något som var jobbigt)... det där med konfirmation, vi ses på onsdag, du tar med dig dina tjejkompisar (Intervju, Peter).

Det är när en tjej dröjer sig kvar i biblioteket som det uppstår ett ”mellanrum” där ett viktigt samtal kan föras. I evangelierna finns flera exempel på liknande mellanrum som uppstår i mötet mellan Jesus och människor som söker sig till honom. Ett sådant är mötet mellan Jesus och en kvinna vid Sykars brunn.

Återvänder vi till det föregående kapitlet och den pedagogiska och teologiska grundsynen som kommer till uttryck på CASA kan man också se hur de vuxna ledarnas

förhållningssätt skapar förutsättningar för att kreativa mellanrum ska kunna uppstå. Kanske kan man till och med tala om det som ”tomrum” som uppstår när någon backar eller när inte allt är schemalagt och förutbestämt. Och sådana tomrum gör det möjligt för ungdomarna att få ta plats med det de har att bidra med.

I det här kapitlet har vi närmat oss CASA utifrån ett fokus på rummen. De viktigaste slutsatserna är:

- Fysiska rum och lokaler spelar en viktig roll för att CASA ska vara ett sammanhang där ungdomarna kan känna sig hemma.
- Rummen, och vad man får göra där, är en viktig del av hur pedagogik och teologi kommer till uttryck.
- Församlingshemmets CASA är tydligt ungdomarnas hemvist, medan betydligt fler ser Klosterkyrkans rum som ”sitt” rum. Detta skapar en spänning i användandet av kyrkorummet.
- Temamässan, som de unga har möjlighet att vara med och prägla, fungerar som ett sätt för unga människor att ”bryta upp taket” till Klosterkyrkans rum. Ungdomarna skapar ett rum i rummet.
- Det uppstår i liten utsträckning genuina möten mellan ungdomar och de som återkommande firar högmässa.

Nu är det dags att fundera över hur *kyrka* på olika sätt framträder och kommer till uttryck i materialet.

Kapitel 5

CASA säger något om vad,
vilka och var kyrka är

CASA

VADSTENA

CHAV

Our Father
in heaven,
hallowed be
your name, your
kingdom come, your
will be done, on earth as
in heaven. Give us today
our bread. Forgive us
those

...att vara mig själv när jag får tillbringa en stund med tystnaden, en stund med Gud och en stund med människor som både får mig att skratta tills jag ligger dubbelvikt och som alltid kan räcka ut en hand (Wigren, *Småstad*).

Citatet ovan är en röst om vad CASA kan vara för unga människor i Vadstena och Dals församlingar. Det som görs här, det liv som levs i och runt CASA, hur ungdomarna är mot varandra, inställningen och attityden som ledarna och de anställda har, kan ses som olika aspekter av vad det är att vara kyrka.

Ungdomarna som kommer, föräldrar till de unga, lärare på skolan, kyrkvårdar, förtroendevalda och många andra vet att CASA är kyrkans ungdomsverksamhet. Verksamheten drivs av Svenska kyrkan vilket betyder att det som händer på CASA, är ett uttryck för vad det är att vara kyrka. Här delar man måltider med varandra, ber tillsammans, delar vardagens våndor, sorger och glädjeämnen. Det är en miljö som präglas av delaktighet och många turas om att vara aktiva – att både ge och ta emot. I det här forskningsprojektet väljer vi att se på CASA, inte bara som en avgränsad verksamhet i församlingen, utan som ett uttryck för vad det är att vara kyrka och församling. Man kan uttrycka det som att vi väljer att för en stund se på församlingen med konfirmand- och ungdomsverksamheten i centrum. Vad får vi syn på då?

I de två föregående kapitlen har vi fått en fördjupad bild och förståelse av konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA som nu kan hjälpa oss att reflektera över vad det är för förståelser av att vara kyrka som kommer till uttryck i materialet. Genom intervjuer och diskussioner har olika bilder och berättelser trätt fram i beskrivningen av CASA. Bilderna säger något om en förståelse av vad, vem och hur kyrkan är. Det kan dels handla om att personer på ett direkt sätt talar om hur de

uppfattar vad kyrkan eller borde vara, dels om att olika verksamheter, handlingar eller rum ger uttryck för olika sätt att vara kyrka. I det här kapitlet ska vi uppmärksamma båda dessa perspektiv.

Den miljö som CASA är, och den miljö som Vadstena och Dals församlingar är i en vidare bemärkelse, kan sägas vara en berättelse som finns mellan *den stora* och *den lilla* berättelsen om vad det är att vara kyrka, som en av deltagarna i forskargruppen uttryckte det. *Den stora berättelsen* kan beskrivas som det som ofta kallas *den kristna traditionen*, som i själva verket är en mängd och en mångfald av olika traditioner världen över. *Den lilla berättelsen* är den enskilda människans berättelse av vad det är att vara människa i relation till Gud och den kristna traditionen. Mellan dessa finns ytterligare en berättelse – *församlingens och den kristna gemenskapens berättelse*. I det här konkreta sammanhanget är det en berättelse om vad kyrkan och församlingen är i det liv som levs i och kring CASA.

Glappet – Kontrast mot traditionella bilder av vad kyrkan är

I forskargruppens samtal blev vi medvetna om att några av oss talade om kyrka och teologi på ett sätt som gjorde det svårt för andra att känna sig delaktiga i samtalet. Någon beskrev språket, som emellanåt används i samtalen, som ”kyrkiska” – ett internt språk som är svårt för den som står utanför att förstå eller känna sig delaktig i. ”Kyrkiskan” kan därmed göra att vissa stärker sin position som insiders (inne i gemenskapen), medan andra tydligare upplever sig som outsiders (utanför gemenskapen), samtidigt som kyrkiskan också uppfattas representera en traditionell förståelse av vad det är att vara kyrka. Mot bakgrund av sådana erfarenheter och reflektioner är det intressant att se att språket som används i och om CASA i materialet inte är en version av kyrkiska. Både det talade språket och det som uttrycks i handlingar, är på många sätt ett mer vardagligt språk.

Många av de traditionella tecknen och uttrycken för vad det är att vara kyrka finns också i CASA (till exempel bönen, nattvarden, Ordet), men de uttrycks på mindre traditionella sätt.

I det föregående kapitlet introducerade vi evangelieberättelsen om den lame mannen som sänks ner genom ett uppbrutet tak för att kunna helas av Jesus. Bilden av att bryta upp ett tak för att komma fram till Jesus återspeglade, enligt forskargruppen, något av den funktion CASA kan ha för unga människor i förhållande till kyrkan och Jesus.

De unga i CASA visar därmed på delvis nya sätt att vara kyrka, de hittar nya vägar till det levande Ordet, Jesus Kristus. Det handlar om nya uttryck för vad kyrkan är men också delvis nytolkningar av innehållet i det som är kyrkans traditioner och budskap. Det kan, vilket har framgått av tidigare kapitel, handla om pedagogik, språk och andra uttryck. Kyrkan kan till exempel framträda på andra tider och platser än vad många förväntar sig. Det som sker på CASA kan därmed förstås som att man bryter upp taket i förhållande till den gängse bilden av kyrkan. Detta uttrycks inte bara bland ungdomarna eller de vuxna ledarna, utan också i samtalet med kyrkvårdar och andra förtroendevalda:

Jag vet att de har temamässor en gång i månaden och de är väldigt välbesökta men jag skulle vilja ha dom (ungdomarna) jämt för de har så mycket att komma med, de har helt andra åsikter än vad vi som är gamla har (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

”De unga i CASA visar därmed på delvis nya sätt att vara kyrka.”

Frågor om hur man använder ordet kyrka och vem som har makt att definiera vad som ska kallas kyrka har varit en del av forskargruppens samtal. Vad uppfattas som viktigt eller perifert i olika förståelser av vad kyrka

och församling är? Vad, vilka och var är kyrkan? I fokusgruppsamtalet med kyrkvårdar och andra förtroendevalda finns till exempel flera, mer eller mindre tydliga, förståelser av var och vad kyrkan är:

När jag själv har jobbat med ungdomar så länge så tycker jag det här är härligt. Men det är klart jag vill också se dem i kyrkan mer men vi vet ju det, söndagar, ja då är det matcher och det är annat och föräldrarna ska åka och det ska besökas och de ska sova och allt. Men jag tycker de ställer upp ändå när det väl gäller...

...Det vi märker i kyrkan det är ju de här temamässorna som de har på fredagarna en gång i månaden och de är alltså väldigt, väldigt välbesökta, det kan vara uppåt 80, 90, 100 personer på dom, men sen ser man dom aldrig mer. Det är väl så, så tänker jag. Sen är det väl många aktiviteter här nere men jag kan inte ta allting jag tycker var och en får säga sitt. Men som sagt ett aktivt ungdomsarbete är det men vi märker inte så mycket av det i kyrkan om man säger så (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

Här är det tydligt att Klosterkyrkan är en central plats och söndagens huvudgudstjänst ett viktigt tillfälle för deras erfarenhet och förståelse av församlingen och kyrkan. De skulle troligen inte säga att kyrkan eller församlingen är synonym med högmässan i Klosterkyrkan, men den utgör en viktig referenspunkt när de reflekterar kring hur det är och hur de skulle önska att det var. I forskargruppen identifierade vi tidigt i processen att det tycks finnas ett *glapp* mellan olika erfarenheter och föreställningar om vad som är kyrkan. I ett av gruppens samtal uttrycktes det till exempel så här:

...jag kanske hör fel. Det låter som att högmässan är det som gäller, det är där det sker. Det finns en betydande del

som säger att högmässan är det som konstituerar församlingen, men det finns också de som inte säger det. En gemenskap kring högmässan kl 11, den är inte statisk, men det finns också en lika stark gemenskap, där det finns en lika stark rit, ungdomarna kommer hit och vet hur de ska göra. Två lika starka riter egentligen. Är det så? Eller är det så att de är olika sätt, lika värdefulla? Det är två olika angreppspunkter... vem har rätt att definiera? (Forskargruppen).

I forskargruppens tolkning och analys av materialet är bilden av glappet ett viktigt resultat. Vi kunde i det föregående kapitlet konstatera att det i relation till Klosterkyrkan och högmässan är tydligt att det finns ett glapp vad gäller förväntningar och erfarenheter, vilket också handlar om vad som uppfattas som viktigt och centralt. I forskargruppen ser vi att det här glappet har att göra med olika förståelser och erfarenheter av vad det är att vara kyrka och församling. Vi kommer att återvända till det här upplevda glappet i slutet av rapporten.

I forskargruppens samtal diskuterade vi det faktum att det finns bilder av kyrkan som är dominerande hos en allmänhet som inte själva har någon större erfarenhet av kyrkan. Sådana bilder tenderar att beskriva en kyrka som representerar något förlegat, en tradition som har föga att erbjuda samtids människor. I forskargruppens samtal rådde delade meningar om även ungdomarna har sådana bilder av kyrkan. En möjlig tolkning av materialet från projektet är att många ungdomar överhuvudtaget inte har någon tydlig bild av vad kyrkan är. Därmed har de inte heller en stark känsla för att kyrkan är något som angår dem. En av de intervjuade konfirmanderna ger uttryck för något sådant. Hen valde att konfirmera sig för hen känner att det är tradition att man gör det. Det var inte en nyfikenhet på eller längtan till kyrkan som var drivkraften. Men livet i CASA har gjort att konfirmanden har upptäckt att det som sker i kyrkan

kan ha med livet att göra:

Innan man blev insatt i själva kyrkan såg man väl kyrkan ganska grå och tråkig, kanske att det bara var äldre människor som var här. Men nu när man väl är... ser man att det är en jättefin gemenskap, kanske... Och att det är fler unga än man tror, själv. Och att mässor inte är så tråkigt som det kanske... Alltså söndagsmässan. Alltså det finns andra saker än söndagsmässan att göra i kyrkan liksom. Vi har ju temamässor. Och det trodde jag inte jag skulle va alls så roligt, men det är faktiskt... Alltså, det är en lugn stund så man kan varva ner lite, den tycker jag är skön (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

Konfirmandens berättelse visar hur de erfarenheter hen har gjort har vidgat förståelsen av vad kyrkan är och kan vara. Det har, med andra ord, skett en förskjutning av förståelsen av vad det är att vara kyrka. Och här ser vi ytterligare ett exempel på hur detta är förknippat med gudstjänsterna som firas i Klosterkyrkan. Konfirmanden tycks förhålla sig till en förståelse av kyrkan där söndagens mässa är i stor utsträckning är synonym med kyrkan.

”...det är en lugn stund så man kan varva ner lite, den tycker jag är skön.”

Vi ska nu gå vidare och se lite närmare på vilka uttryck för kyrkan som finns bland ungdomarna. Vad är det som karakteriserar bilderna av vad, vem och hur kyrkan är i livet i CASA? Här nedan följer en beskrivning av bilder och teman som blivit tydliga i forskargruppens samtal om vilken kyrkosyn som framträder i materialet från CASA.

Kom med och se

En av de saker som utmärker verksamheten i CASA är, vilket har framgått i de två före-

gående kapitlen, att de ”låga trösklarna”. Alla ska känna sig välkomna och man kan prova på att vara med utan att förbinda sig till något. När man som ungdom får en inbjudan till konfirmation är en av idéerna i verksamheten att man ska kunna vara med och smaka och se, man lovar inte att man ska konfirmera sig.

I CASA handlar det i stor utsträckning om att bjuda in och visa på de möjligheter som finns i att vara kyrka tillsammans. Den pedagogiska och teologiska grundsyn som genomsyrar verksamheten säger något väsentligt om hur man är kyrka, även om mycket av det inte på ett direkt sätt uttrycks i ord. I CASA får man upptäcka och prova olika saker. Alla räknas och ska känna att de är betydelsefulla, ingen ska vara utanför. En vuxen som varit med på en av de resor ungdomarna gjort uttrycker följande:

Det finns alltid nån som är lite utanför och det märks tydligt och så försöker de smyga in och så händer det nånting och sen när man åker hem så är personen en i gänget och det är tack vare ledarna och några konfirmandledare som är med som är unga ledare som har lite erfarenhet (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

”Den pedagogiska och teologiska grundsyn som genomsyrar verksamheten säger något väsentligt om hur man är kyrka.”

I kapitel 3 framkom det att CASA formas av ett *situationsanpassat ledarskap*. Ett uttryck för ett sådant ledarskap och förhållningssätt är begreppet *drällkyrka*. Det kan för den oinvidde låta oseriöst. Men när man ser begreppet i sitt sammanhang är det ett ord som tydligt beskriver ett sätt att vara kyrka. För anställda medarbetare och ledare handlar det om att vara närvarande och lyhörd för att kunna fånga upp sådant som sker, utan att på förhand ha definierat

ramarna för vad som ska ske. En viktig del i församlingspedagogen Peters förhållningssätt är till exempel att vara närvarande på CASA och i skolan utan att vara uppbokad i särskilda verksamheter. Vi har tidigare sett hur de tre målen ligger till grund för det som sker på CASA. Dessa mål kan man också närma sig med ett vidgat perspektiv och se dem som mål för kyrkan i vidare mening. Det är viktigt att se att det här inte är mål som förläggs till en avlägsen framtid, utan uttryck för något som ständigt praktiseras i verksamheten på CASA. Kyrkan är något man lever.

Vi har sett hur det här förhållningssättet kan förstås utifrån begreppen *nådesgemenskap* och *troggemenskap*. I kapitel 3 formulerade vi sambandet mellan dessa två begrepp som att man inväntar troggemenskapen som en produkt av nådesgemenskapen. Genom att praktisera de tre målen i verksamheten växer det fram en form av gemenskap som också kan leda till möten med Jesus. Det här förhållningssättet bär på en tydlig förståelse av vad det är att vara kyrka och församling i förhållande till omvärlden och till Jesus.

Ett hem

Casa betyder hus, ett annat ord för hus är hem och för mig är CASA som ett andra hem.(Wigren, *Småstad*).

Citatet ovan är från en konfirmand som uttrycker det som är ett av målen för verksamheten, det om att känna sig hemma på CASA och därmed i kyrkan. Vi har i rapporten sett flera konkreta exempel på hur medarbetare lägger upp verksamheten och förhåller sig till de unga på sätt som bidrar till att de kan känna sig hemma på CASA. Frukosten som ungdomarna ansvarar för är ett konkret exempel på en viktig praktik.

En ungdom beskriver att det

... är blandningen av den goda gemen-

skapen och frukosten som gör att det alltid känns värt att stiga upp tidigare på fredagsmorgonen för att komma hit innan sista skoldagen för veckan. Det blir en sorts inledning på den stundande helgen (Eriksson, *Artikel i Kyrkporten*).

Gemenskapen och tryggheten i att veta att det finns vänner på CASA är betydelsefull. En konfirmand uttrycker detta när hen talar om nya utmaningar som väntar i och med byte av skola. CASA finns som en trygg plats när annat i livet känns mer ovisst, i detta fall en ny skolsituation.

Och då kanske, är det ju skönt att ha nån att backa tillbaks till när det blir så mycket nytt, när man börjar helt ny klass... med helt nya vänner och alltihop (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

CASA och kyrkan är en plats att kunna ”backa tillbaka till”, en reträttplats skulle man kunna säga. Vi har också sett hur CASA förändras och att de som rör sig där ska känna sig fria att vara med och påverka hur rummen och verksamheten utformas. Ett sådant förhållningssätt innebär att kyrkan, för de här ungdomarna, är en gemenskap och en plats där man blir räknad med och där man får vara med och ta ansvar. Man kan prova nya saker och nya uttryck utan att känna att man gör fel.

En av lärarna på skolan som också haft en egen ungdom i verksamheten beskriver vad hon upplever.

Jag tror att de trivs nere på CASA. Peter låter de anpassa verksamheten utifrån vad de konfirmander som är där just nu vill och det... det är ju inte kravlöst men det är inte krav på det traditionella, det sättet som eleverna är vana vid i övrigt. Det tror jag är... jag tror det är nyckeln. Och att det finns ett engagemang hos personalen. Och genom att det inte är krav på det sättet som eleverna är vana

vid så fyller det ju en funktion som de kan sakna (Intervju, lärare på högstadiet).

Det är intressant att läsa den här beskrivningen, inte bara som en beskrivning av en konfirmand- och ungdomsverksamhet, utan som en beskrivning av kyrkan. Det är inte kravlöst men det är inte krav på det sätt som eleverna är vana vid. Kyrkan framstår därmed som ett sammanhang, en gemenskap eller en plats som möjliggör något annat än vad skola, hem eller idrottsföreningar kan. Och samtidigt förutsätter inte detta ”annorlunda” att man tar avstånd ifrån eller drar tydliga gränser mot andra delar av ens liv.

En gemenskap i bön

Vi har också kunnat se att bönen är en viktig del av CASA. Det kunde vi till exempel konstatera i forskargruppens samtal om bibelberättelsen (Mark 2:1–12) där ett hem blir ett rum där Jesus är närvarande och helar.

I det här hemmet är bönen centrum. Om Jesus är där är det bön. Det är både kropp och själ som hänger ihop. När kroppen läks är det bön och när själen eller förlåtelsen kommer är det bön. Allt är bön men det är handfast. Som på CASA – man äter och målar – hela människan får plats. Det är bön (Forskargruppen).

Bibelberättelsen ger en bild av hur bön inte kan reduceras till en enskild människas inre samtal med Gud, även om det också är en viktig aspekt av bön. Bön är också något socialt och kroppsligt. Ser man på CASA utifrån ett sådant perspektiv framgår det med stor tydlighet hur bönen är en integrerad del av ett sätt att träffas och umgås. En av konfirmanderna berättar om hur värdefull hen tycker att andakten i samband med frukosten på CASA är.

Det känns dels väldigt... dels väldigt lugnande, och sen kan man tömma sina tankar inför skoldagen så man är

helt redo att bara köra under dagen, liksom. Även fast det kanske bara är fem minuter så... så hinner man... eller jag tycker det är bra tid (Intervju, f d konfirmand och ung ledare).

”Bönen är en integrerad del av ett sätt att träffas och umgås.”

Med hjälp av bibelberättelsen, som kan läsas som en berättelse om hur ett hem förvandlas till ett rum för helande och bön - till en kyrka - kan vi se på CASA som ett sådant rum eller hem. På CASA kan unga människor känna sig hemma och därmed också finna ett sammanhang där de kan få hjälp att hela sådant som de kämpar med i sina liv. CASA kan också, liksom hemmet i bibelberättelsen, förvandlas till ett rum för bön och helande – en kyrka.

Till verksamheten i CASA hör ju också temamässorna som firas i Klosterkyrkan en fredag per månad. Temamässorna är även de en viktig del av CASAs böneliv. Mässan är en mötesplats för människor i olika åldrar, mest ungdomar och vuxna. I kapitlet om rummen kunde vi se hur temamässan, som tydligt präglas av ungdomarnas erfarenheter, skapar ett rum i det stora rummet. Den stora Klosterkyrkan, där många människor möts vid olika tillfällen är med sin historia en mäktig plats. Intervjuerna visar att ungdomarna tar med sig den hemmakänsla som finns på CASA i församlingshemmets bottenvåning in i temamässan. På så sätt blir temamässan ett av flera uttryck för hur församlingen och kyrkan framträder i Vadstena. Klosterkyrkans rum blir därmed i sig ett uttryck för att församlingen och kyrkan rymmer en mångfald av gemenskaper och sammanhang.

Det är också i Klosterkyrkan, där mångfalden kommer till konkret uttryck, som det vi i rapporten beskriver som ett glapp blir synligt. Det finns i materialet sådant som tyder på att personer upplever att vissa

uttryck uppfattas som viktigare eller mer centrala i församlingens och kyrkans liv än andra. Som vi redan har nämnt kommer spänningen tydligast till uttryck i förhållandet mellan temamässan och högmässan. Ett sådant glapp eller en sådan spänning är också ett uttryck för vad det är att vara kyrka. Församlingen är en dynamisk och komplex organisation som rymmer många olika sammanhang, praktiker och rum. Det är få personer, om någon, som kan röra sig mellan alla de olika sammanhangen. Ofrånkomligen innebär det också att det är delvis olika berättelser om vad det är att vara kyrka och församling som kommer till uttryck i en och samma församling. Det är både en rikedom och en utmaning.

En av deltagarna i forskargruppen uttryckte som att vi i projektet inte bara reflekterar över *förståelser* av kyrka, utan också över *oförståelser* av att vara kyrka. Ingen enstaka person eller grupp kan helt och fullt formulera en förståelse av att vara kyrka som rymmer mångfalden. Vi behöver vara ödmjuka inför det faktum att det är mycket vi inte förstår. Det här är ett perspektiv som vi återvänder till i slutkapitlet för att fundera på hur man på ett konstruktivt sätt kan förhålla sig till denna mångfald.

Men innan vi avslutar det här kapitlet ska vi säga något om längtan.

Längtan

I intervjumaterialet finns en tydlig längtan från den äldre generationen efter att mötas över generationsgränser. Men det finns också olika tankar om vems ansvaret är för att få till goda möten.

Man kan väl säga att vi firar bra gudstjänster på varsitt håll. Vi firar fantastiska högmässor här och de här fredagskvällarna är helt otroligt bra men som sagt vi möts inte, det tycker jag är ett jättestort problem. Vi har försökt att involvera dem i procession

och så vidare men det har de slutat med nu också sedan något år tillbaka. Annars har det kommit tre stycken kanske men då har ju dom där tre sitter på podiet också där uppe, och de har ju ingen relation till gamla tanter och farbröder på 80–90 år eller 60 år där nere... De har inga kompisar som sitter där nere. Det är viktigt, tycker jag, att de liksom känner att det är någon som håller på dom. Vi håller naturligtvis på dom också men jag tycker att så är det. Det där har vi ältat ganska mycket just att de inte kommer till gudstjänsten (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

En av deltagarna menar också att det som krävs är ett gemensamt språk:

Det är två läger, det är ungdomarna och det är de äldre och vi skulle behöva mötas men vi måste ha ett gemensamt språk och det har vi inte riktigt... med gemensamt menar jag att det inte behöver vara så högtidligt alltid utan att man kan vara lite mera lättsam. Jag menar inte att man ska ge avkall på kyrkoordning eller något sådant men det är ändå hur man bemöter varandra och så (Fokusgruppintervju, kyrkoråd och kyrkvårdar).

Det finns alltså ett upplevt glapp mellan olika sammanhang och gemenskaper i församlingen. Samtidigt finns också en längtan efter att mötas och berika varandra och insikter om att sådana möten förutsätter att man hittar språk som gör att man kan förstå varandra. Längtan efter möten och en strävan efter att hitta språk som kan leda till sådana möten är också ett uttryck för att vara kyrka och församling. I det här projektet har vi kunnat se hur ungdomarna och arbetet i CASA bidrar till att det kan byggas små broar mellan olika erfarenheter och bilder av vad kyrkan är.

Vuxna som går på temamässan kan till exempel genom den få en bild av att kyrkan kan vara något annat än den traditionella bild som många bär på. Ungdomar som är med och firar gudstjänsten vittnar om delvis annorlunda sätt att vara kyrka. På så sätt kan CASA också bidra till att utvidga och berika bilden av vad det är att vara församling och kyrka. Det är överhuvudtaget intressant att se hur ungdomarna genom sina erfarenheter på CASA får en bild av kyrka och församling som de sprider till familj och vänner. Hela konfirmand- och ungdomsverksamheten bidrar därmed till att även de som inte har personlig erfarenhet av kyrkans arbete ändå vet om att det pågår ett livaktigt arbete och att kyrkan attraherar många av stadens ungdomar. Det påverkar också de personer som inte direkt är berörda av kyrkans liv.

”...sådana möten förutsätter att man hittar språk som gör att man kan förstå varandra.”

Vi har i det här kapitlet sett hur bilder av vad kyrka är och kan vara på olika sätt kommer till uttryck genom CASA. Vidare har vi sett hur dessa bilder och erfarenheter också förhåller sig till andra delar av församlingens liv. De viktigaste slutsatserna är:

- Ungdomarna och arbetet i CASA bidrar till att det byggs broar mellan olika erfarenheter och bilder av vad kyrkan är. CASA bidrar på ett konkret sätt till att utvidga och berika bilden av vad det är att vara församling och kyrka.
- Få ungdomar har en tydlig bild av kyrkan eller känsla för att kyrkan är något som angår dem innan de väljer att delta i kyrkans verksamhet. Engagemanget på CASA leder till en vidgad förståelse av vad det kan betyda att vara en del av kyrkans gemenskap.
- Det finns ett upplevt glapp mellan olika sammanhang och gemenskaper

i församlingen. Samtidigt finns också en längtan efter att mötas och berika varandra och insikter om att sådana möten förutsätter att man hittar språk som gör att man kan förstå varandra.

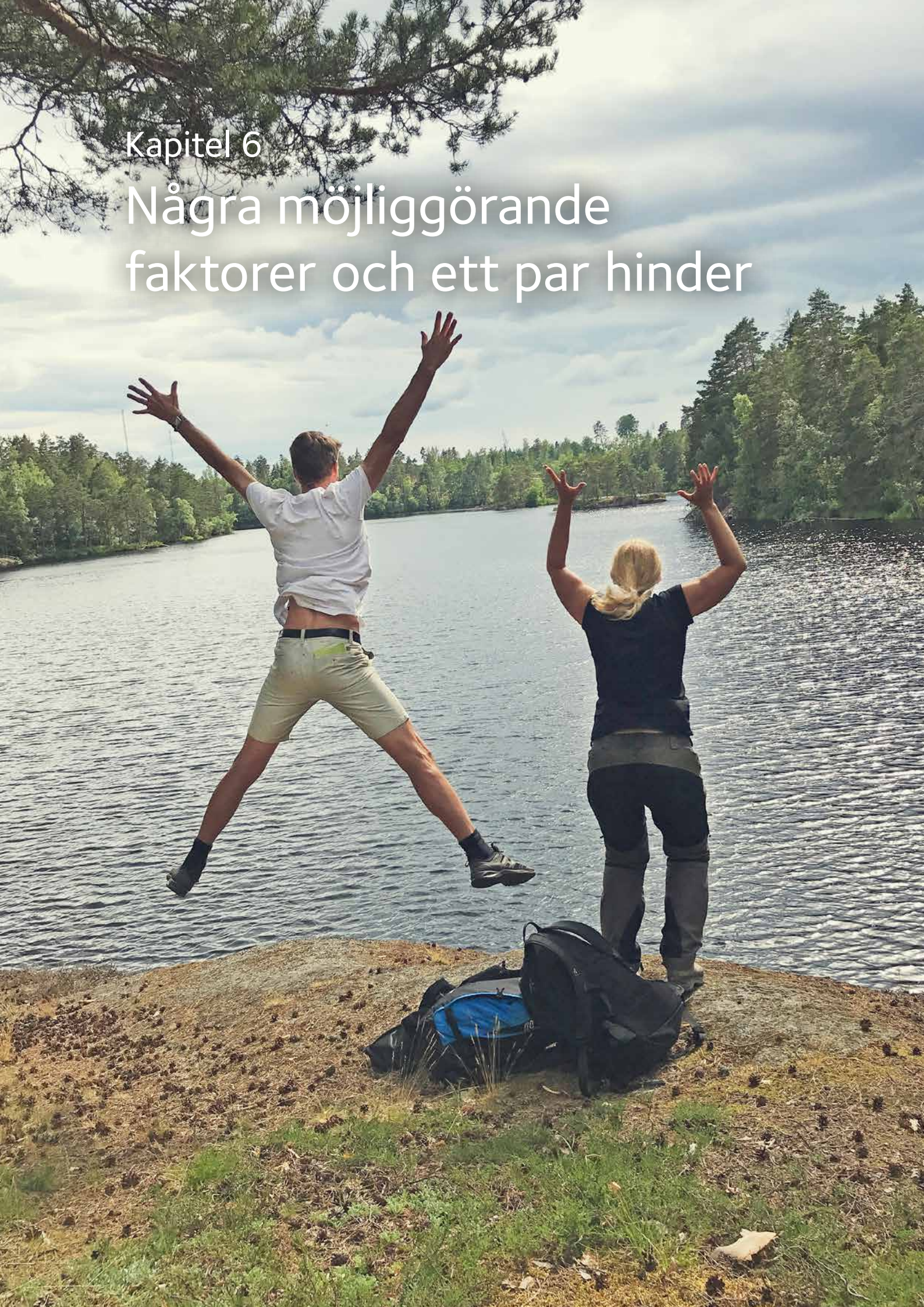
- Det förhållningssätt som präglar CASA innebär att kyrkan, för många av de ungdomar som deltar, är en gemenskap och en plats där man blir räknad med, där man får vara med och ta ansvar och dit ”man kan backa tillbaka” när så behövs.

I rapportens sista kapitel återkommer vi till hur man med detta som utgångspunkt kan tänka konstruktivt kring framtiden.

Kapitel 6

Några möjliggörande faktorer och ett par hinder

Vi har nu gett en bild av hur Vadstena och Dals konfirmand- och ungdomsarbete fungerar: Vad man gör och hur man tänker om det man gör. Vi har beskrivit den pedagogik som vuxit fram och blivit bärande. Vi har beskrivit hur verksamheten relaterar till övrig församlingsverksamhet, och hur olika rum, i bokstavig och bildlig mening, relaterar till varandra. Vi har skrivit fram en kyrkosyn som kan anas, och emellanåt har formulerats, i den praktik som sker.

I detta kapitel tar vi ett steg till. Vi har två fokus. Dels är ambitionen att här lyfta fram några bärande faktorer som gjort detta sätt att arbeta och vara kyrka möjligt. Givetvis är det flera faktorer som samverkar än det som nämns här. Verkligheten är alltid mer komplex. Men några faktorer har blivit särskilt tydliga i intervjuer och samtal, och det är dem vi lyfter här. Dels vill vi också, lyfta ett hinder i arbetet, som blivit tydligt.

Möjliggörande faktor: Samspel mellan uppdrag, förtroende och resurser

Den första möjliggörande faktor som blivit tydlig i ett flertal intervjuer och i forskargruppens samtal är samspelet mellan viljan till förändring, stöttande strukturer och resurser samt förtroendefulla relationer. Avgörande är förstås att det fanns en vilja till förändring. Något behövde göras. Någon behövde ta tag i situationen. Detta skedde. Att det var kyrkoherden som uttryckte sin längtan efter förändring och gav det tydliga uppdraget, gav förstås strukturell tyngd åt uppdraget. Pedagogen Peter och prästen Christer, som var nyanställda i sina respektive funktioner fick i uppdrag att förändra konfirmand- och ungdomsarbetet. De bars också av en längtan. I uppdraget fanns vidare ett förtroende. Kyrkoherden litade på dem, och gav dem fria händer. *Vi arbetade med förtroende. Han var inte så mycket närvarande i verksamheten, men i gudstjänster.* (Christer, intervju). Här fanns

alltså en kombination av ett tydligt uppdrag (att förändra) i kombination med en frihet i uppdraget (hur förändringen skulle ske).

Vidare skapades tid för detta arbete, vilket är en viktig strukturfråga. Det skedde inte direkt, men vartefter arbetet blev tydligare. Det skulle inte bli ännu en grupp och något behövde därför tas bort. Beslutet att lägga ner (eller flytta över ansvaret för) verksamhetsgrupper för att pedagogen skulle kunna satsa på just konfirmander och övriga ungdomar var inget självklart beslut, men togs av kyrkoherden. Därmed frigjordes arbetstid.

”De bar tillsammans, reflekterade tillsammans, tog det kreativa kaoset tillsammans, lärde av varandra och av situationen.”

Det har också framgått tydligt att det var betydelsefullt att det var två anställda som inledningsvis fick ansvaret. Också det är ett strukturellt beslut. Hur medveten tanken på att ”det är bra att vara två” var, att arbetet inte skulle vara ett ensamarbete på personnivå, det är oklart. Men det var en möjliggörande faktor. I samarbetet mellan de två visade det sig dessutom efter hand att de kompletterade varandra, dels i sina olika funktioner, men också som personer. De bar tillsammans, reflekterade tillsammans, tog det kreativa kaoset tillsammans, lärde av varandra och av situationen. De skapade förutsättningarna tillsammans, ett steg i taget. I forskargruppen har vi samtalat om att detta sätt att arbeta tillsammans inte är ovanligt i Svenska kyrkans ungdomsarbete, men i studien blir det mycket tydligt att det har betydelse. Man kan säga att de två förenade två huvudansvarsområden, två rum och två praktiker, pedagogens och prästens, ungdomslokalens och gudstjänstrummets, vardagspraktiken och gudstjänstpraktiken. Även om prästen inte hade lika mycket arbetstid för just ungdomarna, så hade de tillsammans tillräckligt för att kunna bära ansvaret tillsammans.

Detta samarbete pågick från inlednings-skedet och sedan under många år och skapade kontinuitet och stabilitet. Denna kontinuitet är en möjliggörande faktor, som inte ska förringas. Att bygga långsiktiga relationer tar tid. De sista två åren har förändringar skett på personalsidan, både i kyrkoherdefunktionen och i prästfunktionen, så i skrivande stund är enbart pedagogen Peter kvar. Andra vuxna och unga ledare har klivit in och kliver fortsatt in i olika omfattning, men den personella kontinuiteten och stabiliteten står just nu pedagogen för. I detta finns en sårbarhet. Samtidigt är det något som en församling inte självklart råder över. Under samtalen i forskargruppen har det dock blivit tydligt att den inarbetade pedagogiken i sig är en bärande, möjliggörande och till och med stabiliserande faktor. Allt hänger inte på Peter. Tillräckligt många unga bär ansvar och förvaltar CASA, för att det ska kunna bestå över tid, också om Peter är borta kortare tid.

Vi har tidigare skrivit om olika ”rum”. Tillgången till en egen lokal är förstas en möjliggörande faktor. Först fanns den mindre lokalen, sedan det som nu kallas för CASA. Att ha en egen ungdomslokal är inte ovanligt i Svenska kyrkans ungdomsarbete, ofta en del av en källarvåning i ett församlingshem, men det har betydelse. Också när det gäller ungdomslokalen fanns ett samspel mellan rummet som resurs, förtroende och uppdrag. I CASA har ungdomarna haft tillgång till egen nyckel, och man har kunnat experimentera rumsligt och pedagogiskt. Även kyrkorummet har, i viss mening fungerat som ungdomarnas plats, med fredagsmässor och övernattningar, men det har inte varit lika självklart eller okomplicerat, enligt vad vi tidigare skrivit om, där samverkan kring söndagens gudstjänst inte varit enkel. En fråga som blivit tydlig efter intervjuer med unga, ledare och fokusgrupp är frågan: Vems är kyrkorummet? Vem ”äger” gudstjänsten? Den frågan bär vi med oss in i slutkapitlet.

Hur stor roll spelar då de pengar man fick inledningsvis, under tre år? Pengar kan ju verkligen ses som en strukturell resurs och en möjliggörande faktor. Hade det som hände varit möjligt utan dessa extra pengar? Den frågan är svår att svara på. Visst gav de extra pengarna en skjuts under de tre projektåren, och i någon mening ett oberoende av till exempel kyrkorådet, men pengar har också fortsatt skjutits till, dels genom konfirmandpengen, dels genom extra anslag från församlingen, så frågan kvarstår: Hur avgörande var och är det att ha gott om pengar för ett ungdomsarbete? Läggerresor kostar, frukostar och övernattningar kostar inte lika mycket, så har verksamheten stått och fallit med resorna? Forskargruppen har inte riktigt kunnat svara på den frågan. Att KRUS-pengarna gav en både mental och praktisk skjuts i starten är dock tydligt.

Sen går det förstås också att säga att tillfälligheternas spel varit en möjliggörare, att man hade ”tur”. Att till exempel Husberga IF valde att satsa den första tiden, var inte något som gick att förutse, planera för eller kontrollera. Att de två ledarna skulle finna varandra och dra tillsammans gick inte heller att förutse. I forskargruppen har det dock blivit tydligt att i det pedagogiska, situationsanpassade förhållningssättet funnits en öppenhet för just ”tillfälligheten”, vilket gjort att man kunnat skapa utrymme för det oväntade. Detta har gällt också efter att Husberga-gänget lämnat och andra unga stigit in och tagit vid. Man har som ledare tagit vara på tillfälligheterna. Och därmed kommer vi in på nästa möjliggörande faktor, som förstas hör samman med det föregående, men som vi ändå vill lyfta fram särskilt: det kölade ledarskapet.

Möjliggörande faktor: ett ”kölat” ledarskap

Kölen är en metafor som vi upptäckt och använt oss av under studiens gång. Den kommer ur seglandets värld, där segelbåtens köl är den del på båten som skapar stabilitet och som gör att båten inte kap-

sejsar i stark vind. Konfirmand- och ungdomsverksamheten i Vadstena har varit ett processarbete med olika slags vindförhållandena, skulle man kunna säga. Ledarna har beskrivit ett visst kaos bland annat under höstterminerna eller när unga mår dåligt eller när Avicii dog. De har talat om att som ledare kunna backa och släppa fram ungdomarnas idéer och låta dem göra saker på sitt sätt. De har talat om att stå ut med att inte kunna redovisa mätbara resultat i betydelsen, ”nu kommer många att ses i söndagens högmässa”. För att återknyta till en av de bibeltexter som nämnts i samtalen, den om vingårdsarbetarna som lejs vid olika tider (Matt 20:1-16), så har ledarna stått ut med att antagningen skett lite då och då och att frukten av arbetet inte självklart gått att mäta eller stämt med ”yttre” förväntningar.

Därför menar forskargruppen att en möjliggörande faktor har varit att ledarskapet har varit kölat, och man har fördjupats i sitt kölade ledarskap. Med andra ord: det har funnits en inre trygghet hos ledarna. Kaos har varit kaos, men de har haft en tillit till processen, till varandra, till de unga och till att Gud verkar i processen. För att citera en i forskargruppen:

”Kölen” symboliserar lugn, trygghet och stabilitet. Den får du genom din personliga utveckling, din tro på Gud förmänskligad i Jesus. Vinden är din drivkraft – som Helige Ande. När du är ”okölad” styrs du av din rädsla och drivs dit vinden och strömmarna bär dig. Vinden blir din fiende, som du måste skydda dig mot.

Visst måste vi alla söka ”hamn” för återhämtning men att göra den trygga hamnen till din livsstil blir förödande. All utveckling är förknippad med hot, hat, försvar, intriger och bortförklaringar från motståndarna - de ängsliga. Det blåser alltid på livets hav.

Därför är kölen en utslagsgivande faktor för utveckling (Forskargruppen).

Ett annat sätt att formulera det på, är att säga att man haft en medveten öppenhet för mellanrummets betydelse, det oplanerade rum där man prioriterade att skapa utrymme för att bara vara, drälla, ha tid att lyssna och samtala, tid för det situationsanpassade lärandet. Ett kölat ledarskap kan skapa en medvetenhet om mellanrummets betydelse, ja, även tomrummets betydelse och en tillit till att Gud verkar i dessa rum. Medvetenheten och tilliten kan i sin tur göra medarbetare kapabla att agera i mellanrummen och tomrummen. I forskargruppen har vi samtalat om att förhållningssättet inte är unikt i vår kyrka, men att det behöver lyftas som en avgörande pedagogisk och möjliggörande faktor. Det som sker i mellanrummen går inte att kontrollera. Därför behövs kölen. Att vara ett team av kölade personer skapar en trygg stabilitet.

”...en medveten öppenhet för mellanrummets betydelse, det oplanerade rum där man prioriterade att skapa utrymme för att bara vara.”

Vi skrev tidigare att arbetstid skapats för detta, och det stämmer, men det var och är inte så att de anställda generellt har haft lite att göra. Också när arbetsuppgifter eller grupper tagits bort, har det funnits mycket att göra. Poängen här är att det inte är den ”andan” som man velat förmedla. Som personal fick man öva sig i och med tiden känna sig bekväma med att ta sig tid och släppa annat, i tillit till att något gott kan födas ur ett kreativt kaos, även om det blev annorlunda än man tänkt sig. Det kölade ledarskapet gav rum för en kölad verksamhet, skulle man kunna säga.

Möjliggörande faktor: Målspråk, livsspråk och kroppsspråk

En annan möjliggörande faktor som vi samtalat om i forskargruppen är att ledarna efter hand klarade att tala och ge plats för flera språk. Med det menar vi att de var lyhörda dels för det språk som utvecklades i ungdomsarbetet (erfarenheternas språk och kroppsspråket), dels det språk som de använde för att få resurser till arbetet (det rationella språket). Det rationella språket var nödvändigt. Under tre år skrev ledarna projektrapporter och argumenterade där för sin sak. De fyllde i konfirmandenkäter. De argumenterade med kyrkorådet. Där använde de det språk som bland annat handlade om att mäta kvantitet och tala om måluppfyllelse. Siffrorna fick tala. Samtidigt skapades med den fortlöpande antagningen av konfirmander ett större utrymme för det omätbara. ”Frukten” var en annan. Hur redovisar man det? Vilket språk använder man då? Berättelsen var ett sätt. Ungdomarna har berättat på hemsida, föräldramöten och i gudstjänsten. De har skrivit brev om bön. Peter har också skrivit rapporten ”Småstad – En analys av att vara konfirmand/ungdom i Vadstena”.

Innehållsligt och pedagogiskt var det detta erfarenhetsbaserade språk, som var det viktiga. Det var ungdomarnas egna ord, uttryckta i till exempel samtal eller egna formulerade böner. Där var det den egna livs- och tros-erfarenhetens prövande och mer provisoriska språk som bar, där ledarna backade och gav utrymme. Musikens och bildens språk ur ungdomarnas egen kultur var också viktig, som ett sätt att söka uttryck för erfarenhet.

Samtidigt förhöll man sig kreativt till det vi här väljer att kalla kyrkans symbol-språk (exempelvis arkitektur, altare, ljus, bröd, vin osv). Till detta hör det liturgiska språket. Detta användes, prövades och omprövades bland annat i arbetet med temamässorna, i dialog med ungdomarnas eget språk. Det fick också tala i mötet med Taizés gudstjänster. Arbetet med bibel-

texter tillhör också det kyrkliga i mer traditionell mening. Texterna dök först upp i samband med gudstjänsterna, men i det situationsanpassade lärandet var det också så att ledarna tog fram berättelser ur sitt eget ”skafferi”, på stående fot, kan man säga och flätades in dem i det som hände på sätt som kändes lämpligt. (se pedagogiken). Ikonmåleriet blev ett sätt som anknöt till en ”gammal” språktradition, men med delvis nya uttryck. Man skapade en ”legitimitet” för ungdomarnas uttryck som inte gick att avspisa.

”Musikens och bildens språk ur ungdomarnas egen kultur var också viktig, som ett sätt att söka uttryck för erfarenhet.”

Vi vill också nämna kroppens språk som en del av pedagogiken och en viktig möjliggörande faktor för att lära för livet, det vill säga en faktor som ger kroppsliga erfarenheter och minnen: att sova i kyrkan, att erfara bön, att göra frukost åt någon annan, att erfara någon som lyssnar, att samla in pengar, att höra en berättelse som sätter ord på livet, att känna gemenskap. Med andra ord, förmågan att tala ”fler språk” var en möjliggörande faktor som tydligt bidrog till att unga både kände sig hemma och fick nya insikter och redskap i sitt lärande för livet.

Hindrande faktor: Tystnader och brist på gemensamma samtalsarenor

Vi har i det tidigare avsnittet lyft fram några möjliggörande faktorer i församlingsbygget som pågår i CASA. Men vi har också i intervjuer och samtal i forskargruppen ställt oss frågan vad som försvårat eller motverkat arbetet? Frågan är inte helt enkel att svara på utifrån materialet, men ett tema som tydligt dykt upp igen och igen handlar om det gap som finns mellan olika verksamheter i församlingen, eller mer precist,

mellan ungdomsverksamheten och övrig verksamhet. Vi kallar detta för tystnad och brist på kommunikation som hinder.

Låt oss förklara. En svårighet har varit att ungdomsarbetet blivit så självständigt att det i viss mening levt ett parallellt liv med annat som sker i Vadstena och Dal, som också är självständiga verksamheter, exempelvis körer och arbetet i församlingsrådet. Vi har tidigare talat om det som glappet mellan CASA och det övriga som sker i församlingen. Detta glapp kan beskrivas som en okunskap om varandras ”världar” och handlar bland annat om att det är få arenor eller tillfällen där man möts på neutral plats för samtal mellan t ex unga och kyrkoråd och församlingsråd, unga och kyrkvårdar, unga och andra grupper. Med andra ord finns det en tystnad mellan de olika verksamheterna, och detta ser forskargruppen som ett hinder. I intervjun med kyrkvårdar och kyrkoråd uttrycks en tydlig längtan efter detta gränsöverskridande samtal. Visst möts man, men man möts inför en söndagsmessa för att bestämma vem som gör vad, man möts inför ett julspel för att öva, för att nämna två exempel. Men då är syftet ett annat. Var möts man för att tala om sin längtan? Var möts man för att tala om sin upplevelse av gudstjänsterna? Var möts man för att berätta sina berättelser för varandra om vad man varit eller är med om?

Det är oklart vem som har ansvar för att de samtalen sker. Vem ha ansvar för att man besöker varandra eller gör saker tillsammans? Om vi som en möjliggörande faktor lyft kombinationen av stöttande strukturer och förtroende, så skulle man kunna säga att det saknas stöttande strukturer som skapar utrymme för dessa möten och samtal. Det är oklart vem som äger frågan eller mandat att ta tag i frågan. Men längtan och vilja finns, det är tydligt.

Varför är då detta ett hinder? Det är en viktig fråga. Ungdomsarbetet tycks ju kunna rulla på utan dessa samtal. Eller? Men det

som uttryckts är att hindret motverkar det som är ungdomsarbetets syfte, det vill säga lärandet för livet. Vart tar unga vägen efter att ungdomstiden är över? Hur tar man som församling vara på dessa personer? Hur är man kyrka in i framtiden? Vi återkommer till det i slutkapitlet, då vi riktar blicken framåt.

Detta hör också samman med är att det finns olika bilder av vad ”Vadstena” är, vad Vadstena och Dals församlingar är. Är det viktigaste att bevara det bestående eller att förändra? Denna spänning blev tydlig i samtalet med fokusgruppen med kyrkoråd och kyrkvårdar, men också med de unga och med ledarna. I ungdomsarbetet finns ett fokus på förändring. Ibland möter de motstånd bland dem som har ett starkare fokus på att bevara, det är i alla fall upplevelsen som vi fått ta del av. De viktigaste slutsatserna i det här kapitlet är att följande möjliggörande faktorer har varit viktiga i utvecklingen av CASA:

- en förmåga att tala ”fler språk” som bidrog till att unga både kände sig hemma och fick nya insikter och redskap i sitt lärande för livet;
- samspelet mellan viljan till förändring, stöttande strukturer och resurser och förtroendefulla relationer;
- ledarskapet har varit ”kölat” och man har fördjupats i sitt kölade ledarskap.

Hindrande faktorer har varit

- Glappet mellan unga och andra grupper, och brist på sammanhang där man möts och samtalar om sin längtan och erfarenhet
- Olika syn i församlingen på förändring i relation till vad man vill bevara

Detta kapitel ska så föra över till sista kapitlet som är en slutsummering, och som blickar framåt.

A group of people is walking away from the camera in a grassy field. They are silhouetted against a bright, overexposed background, making them appear as dark shapes. The foreground is filled with tall, green grass and some small, dark, seed-like plants. The overall scene is bright and somewhat hazy, suggesting a sunny day.

Kapitel 7

Slutsatser och vägar vidare

I det här avslutande kapitlet ska vi dels summera några av de slutsatser som projektet har resulterat i, dels reflektera över hur församlingarna på ett konstruktivt sätt kan förhålla sig till resultaten.

I det inledande kapitlet presenterade vi de frågeställningar som har varit vägledande för forskningsprojektet. När vi nu summerar vad vi har kommit fram till är det bra att påminna sig om frågorna.

- Vilken förståelse av att vara kyrka och församling kommer till uttryck genom konfirmand- och ungdomsverksamheten i Vadstena och Dals församlingar?
- Varför har vi konfirmationsverksamhet? Vad är målet och syftet?
- På vilka sätt bidrar konfirmand- och ungdomsverksamheten till utveckling av hela församlingens liv och verksamhet? Finns det potential för verksamheten att bidra till församlingens liv på andra sätt eller i högre utsträckning?

I kapitel 3–5 har vi framförallt ägnat oss att försöka besvara den första frågan. Vi har även fått syn på sådant som handlar om hur CASA förhåller sig till andra delar av församlingens liv och därmed har vi också rört vid den tredje frågan. I kapitel 6 har vi reflekterat över vilka faktorer som har varit viktiga för att göra CASA möjligt. Faktorerna som har synliggjorts är viktiga för att förstå vilken potential som finns i CASA för att bidra till församlingens liv i vidare bemärkelse. Den andra frågan som rör konfirmationsverksamhetens mål och syfte har vi ägnat mindre uppmärksamhet, åtminstone på ett direkt sätt. Man kan däremot också läsa stora delar av rapporten som indirekta svar och reflektioner på dessa frågor.

Så vad är det då vi har kommit fram till? Här lyfter vi nu fram några viktiga slutsatser.

Situationsanpassat, relationsbaserat och kölat ledarskap

Konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA präglas av ett *situationsanpassat och relationsbaserat ledarskap*. Ledarna och medarbetarna skapar situationer och bygger relationer och sammanhang där ungdomarna får finnas till och agera i. Förhållningssättet handlar om att *se och bejaka de unga som de är, ha en beredskap för att överlämna ansvar och en medveten öppenhet för förändring*. Ledare tar aktivt steg tillbaka för att ge plats och skapa utrymme för ungdomarna och deras egen kreativitet. Utrymmet som uppstår skapar nya möjligheter, där ett lärande sker och det oväntade kan hända. Detta flexibla förhållningssätt förutsätter ett ledarskap som är ”kölat”, dvs. som i tillit till det som sker i situationen och till Guds verkan i situationen, står kvar och står ut med det oväntade, samtidigt som ledarna ur sin egen kunskap och erfarenhet kan ta fram det som kan bidra till situationen.

Teologi är pedagogik, pedagogik är teologi

Pedagogisk grundsyn och teologi är intimt sammanflätade. Medarbetarnas förhållningssätt kan förstås som ett uttryck för en människosyn med lyhördhet för de ungas egen inneboende kraft, en pedagogik där denna kraft kan få utrymme och en gudsbild med tillit till att ”låta Gud verka” i det öppna och ofta oväntade. De tre benen med bön, hemhörighet i kyrkan och att göra något för någon annan, skapar en teologisk och pedagogisk grund mitt i det öppna.

Kyrkan som nådesgemenskap

CASA möjliggör en *nådesgemenskap* där man får vara den man är och upptäcka varandra i en miljö utan krav. Ett sådant förhållningssätt skiljer sig från skolans mer kravfyllda. Gemenskapen erbjuder ett lärande för livet, som kan leda till tro och fortsatt gemenskap i församlingen, i Vadstena eller på annan plats, men det är inte ett villkor för att delta.

I denna nådesgemenskap, som också kan öppna vägar mot en trosgemenskap, finns en potential för hela församlingen: Ungdomarna och arbetet i CASA bidrar till att det byggs små broar mellan olika erfarenheter och bilder av vad det är att vara kyrka och församling. Engagemanget på CASA leder till en vidgad förståelse av vad det kan betyda att vara kyrka.

Att vara eller inte vara hemma i kyrkans olika rum

Fysiska rum och lokaler och hur de används spelar en central roll i hur konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA tar gestalt. Det är där en viktig del av hur pedagogik och teologi kommer till uttryck. Församlingslokalen är tydligt ”hemma”, medan kyrkorummet blir hemma ibland, vid övernattningar och fredagsmässor. Söndagsmässans rum är inte lika självklart ”hemma”.

Förmågan hos ledarna att tala ”flera språk”, dvs. att ta till vara både ungdo-

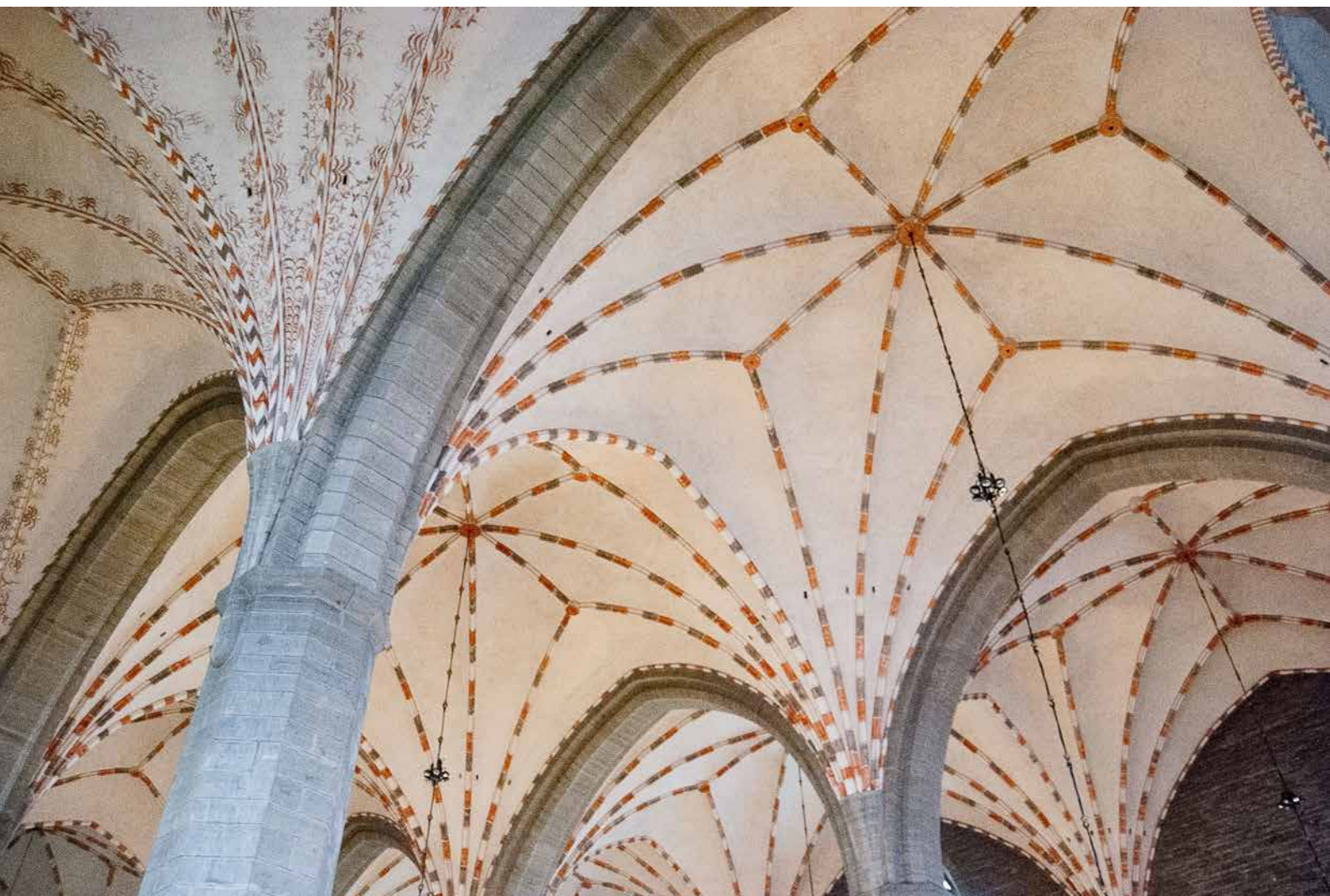
marnas eget sätt att uttryck sig och erbjuda andra uttryckssätt (t.ex. bibeltexternas, liturgins, sångens), bidrar till att unga både känner sig hemma och får nya insikter och redskap i sitt lärande för livet.

Stöttande strukturer och glappet

Samspelet mellan viljan till förändring, stöttande strukturer och resurser och förtroendefulla relationer är viktiga faktorer som möjliggör det som sker på CASA. Projektet visar också att det finns upplevelser av ett glapp mellan olika sammanhang och gemenskaper i församlingen. Samtidigt finns också en längtan efter att mötas och berika varandra och insikter om att sådana möten förutsätter att man hittar språk som gör att man kan förstå varandra.

Vägen vidare: Samtal om glapp och längtan

Vi vill i slutet på denna rapport ta fasta på frågan om hur CASA i större utsträckning skulle kunna bidra till utveckling av för-

samlingarnas liv och berika föreställningar om vad det innebär att vara kyrka. Ett möjligt hinder för en sådan utveckling är det upplevda glappet mellan olika verksamheter och sammanhang i församlingarna. Om det saknas kontakter och fungerande kommunikation mellan CASA och andra sammanhang begränsas möjligheterna för det som sker i CASA att bidra till utvecklingen av församlingarnas liv i vidare bemärkelse. Vi har sett uttryck i materialet för en längtan efter att överbrygga ett sådant glapp, men då framförallt i en önskan att fler ungdomar ska söka sig till högmässan. Utan att förringa en sådan önskan, som också rymmer uttryck för en positiv öppning för sådant som CASA representerar, har vi i forskargruppen sett behov av att vidga perspektiven.

En anledning till det är att vi ser en risk att ansvaret för en förändring mot minskade glapp omedvetet läggs på ungdomarna och de vuxna medarbetarna i CASA. Det är de som i större utsträckning förväntas söka sig till högmässan för att därigenom åstadkomma de förändringar som önskas. I beskrivningen och analysen av CASA har det framgått att det faktum att ungdomarna har getts möjligheter att etablera och ta ansvar för ett sammanhang som de kan forma, utifrån sina villkor, har varit avgörande. Det är en viktig slutsats att vara medveten om när man reflekterar över hur man kan överbrygga glapp mellan olika sammanhang i församlingarna. Forskningsresultaten antyder att man bör värna ungdomarnas möjlighet att känna sig trygga och hemma i de sammanhang där de rör sig. En viktig förutsättning för att det ska uppstå fruktbara möten är därför att det skapas mötesplatser präglade av ömsesidighet och att samtalen handlar om helheten. Det gäller att finna teman som kan hjälpa olika personer lyfta blicken över reducerande perspektiv och frågor. Hur man kan bidra till att skapa sådana rum för möten är en viktig fråga vi i forskargruppen ser behöver aktualiseras.

I forskargruppens samtal uttrycktes också vikten av att den längtan som uttrycks får landa i en realitet. Utan att kringskära det visionära och framåtsyftande behöver det man längtar efter också beskrivas konkret. Då ökar möjligheterna för att mötas i konstruktiva samtal. Med utgångspunkt i det förhållningssätt som präglar CASA kan man också beskriva det som att det handlar om att skapa kreativa situationer och sedan backa. Det vill säga, skapa mötesplatser mellan yngre och äldre, och sedan backa och se vad som händer. Samtalen behöver få landa i kroppen. Det bygger i så fall på en växtkraft som finns i deltagarna själva och inte på en kraft som kommer uppifrån och sedan ska ta sig ner.

”En viktig förutsättning för att ett fruktbart möte ska kunna uppstå är att det skapas mötesplatser präglade av ömsesidighet.”

Vikten av stöttande strukturer

Ytterligare ett perspektiv som diskuterades i forskargruppen i förhållande till resultaten av studien var detta med mål och resultat. Vi talade om det i termer av frukt. När kan man säga att en verksamhet eller en praktik har burit frukt? Vilka är frukterna av CASA och hur kan man få syn på dem? Ett sätt att mäta frukterna av en verksamhet som CASA är att se i vilken utsträckning det leder till att unga människor ”stannar kvar” i församlingens verksamheter. Det är ett relativt utbrett sätt att resonera och mäta hur framgångsrikt något är. Utan att påstå att sådana frukter är oviktiga diskuterade vi behovet av att vidga förståelsen av frukter i förhållande till konfirmand- och ungdomsverksamhet. I intervjuerna med dem som deltog i verksamheten tidigare och som idag är vuxna ser vi flera exempel på att tiden i CASA har burit frukt i deras liv utan att de för den skull har förblivit engagerade i kyrkan på ett direkt sätt. Ett sådant synsätt innebär att man uppmärksammar att delaktigheten i en kyrklig verksamhet

under en period kan bära frukt senare under en människas livsväg. Tiden i CASA kan i den bemärkelsen förstås som en startpunkt och inte en slutpunkt.

De här reflektionerna om frukt är också relevanta i förhållande till frågor om vad syftet med konfirmationen är. Utan att forskargruppen på ett direkt sätt har svarat på frågan om vad som är syftet och målet med konfirmationen är mycket av det som har skrivits om pedagogisk och teologisk grundsyn i CASA också applicerbart på tankar om konfirmation. De tre målen som präglar CASA kan därmed också ses som mål för vad konfirmationstiden ska ge. Läger man till detta reflektionerna om vilka frukterna av CASA kan vara så handlar det både om att unga människor ska finna en helande gemenskap och att de ska bära med sig erfarenheter som kan ge frukt längre fram i livet.

Vad är det då som bekräftas i konfirmationen? Ett perspektiv som ofta betonas är att det är konfirmandernas tro och kallelse till att vara lärjungar som bekräftas. Det är en bekräftelse av det som skett i dopet. Det är samtidigt naturligtvis också en bekräftelse av Guds löfte i dopet att i sin ande leda konfirmanderna på livets vägar. I forskargruppen talade vi också om att konfirmationen kan ses som kyrkans bekräftelse till dem som konfirmeras att de är en del av kyrkans gemenskap: ”Vi räknar med er och vi vill att ni ska bidra med era gåvor till kyrkans gemenskap”. En sådan bekräftelse är därmed också en viktig uppmaning, påminnelse och kallelse till församlingen som helhet att faktiskt låta de unga få ta plats och bli räknade med.

Det här projektet och den här rapporten vill därför avsluta med en utmaning och uppmaning till att skapa och finna goda mötesplatser där personer från olika sammanhang av församlingen kan få berätta om och lyssna till varandras erfarenheter och längtan. Forskargruppen vill också,

mot bakgrund av resultaten som har presenterats, understryka vikten av en kölad verksamhet, en kölad församling och en kölad kyrka. Enskilda medarbetare behöver stöd och strukturer som gör att de kan och orkar vara öppna för varandra och det som sker. Och en församling behöver kölade medarbetare för att kunna vara en plats och ett sammanhang där människor kan känna sig hemma och få göra erfarenheter som kan ge goda frukter. En kyrka behöver kölade församlingar för att vara Kristi kropp i världen.

Och då är vi tillbaka i CASA. Den tillitsfulla miljön och gemenskapen, präglad av öppenhet och möjligheter att få vara med och ta ansvar, vittnar om Jesus Kristus. Den utgör ett sammanhang där människor tillsammans får bära och gestalta kyrkans tro. Så är den också en gåva till församlingens liv. Tillsammans med andra goda sammanhang i Vadstena och Dal kan CASA bidra till att stärka församlingens köl.

Appendix

Forskargruppen

Följande personer har deltagit vid forskargruppens seminarier.

Maria Brolinson, Kyrkorådet

Felix Egegren, Präst och kaplan för konfirmand och ungdom

Berne Erlandsson, Kyrkorådet

Beatrice Paping, Organist

Peter Wigren, Församlingspedagog

Markus Lindstedt, stiftskansliet

Emma Malmström, stiftskansliet

Pernilla Myrelid, stiftskansliet

Carina Sundberg, stiftskansliet

Jonas Ideström, Svenska kyrkans forskningsenhet

Forskargruppen har träffats för fyra seminarier under 2018 och 2019. Felix avslutade sin tjänst i församlingen under projektets gång och deltog därför endast vid de två inledande seminarierna. Beatrice har också deltagit vid de två första seminarierna. Pastorsadjunkt Rebecka Bernberg har deltagit vid ett seminarium.

Intervjuer

13 augusti 2018, Anställd ledare.

13 augusti 2018, F d konfirmand och ung ledare.

16 augusti 2018, Christer Staaf, präst.

16 augusti 2018, Peter Wigren, församlingspedagog/konfirmandansvarig.

16 oktober 2018, Lärare vid Petrus Magni högstadium.

19 november 2018, Förtroendevald/körsångare.

22 november 2018, Två f d konfirmander och unga ledare.

29 januari 2019, Fokusgrupp kyrkoråd och kyrkvårdar.

Övrigt material

16 november 2018, Brev från f d konfirmandledare.

November 2018, Brev från f d anställd (präst).

En ung ledares berättelse (A4-sida, ej daterad).

Utvärdering CASA, januari 2019.

Eriksson, Mattias, Artikel i *Kyrkporten* (församlingsporten).

Wigren, Peter, *Småstad. En analys av att vara konfirmandlungdom i Vadstena.*

Litteraturlista

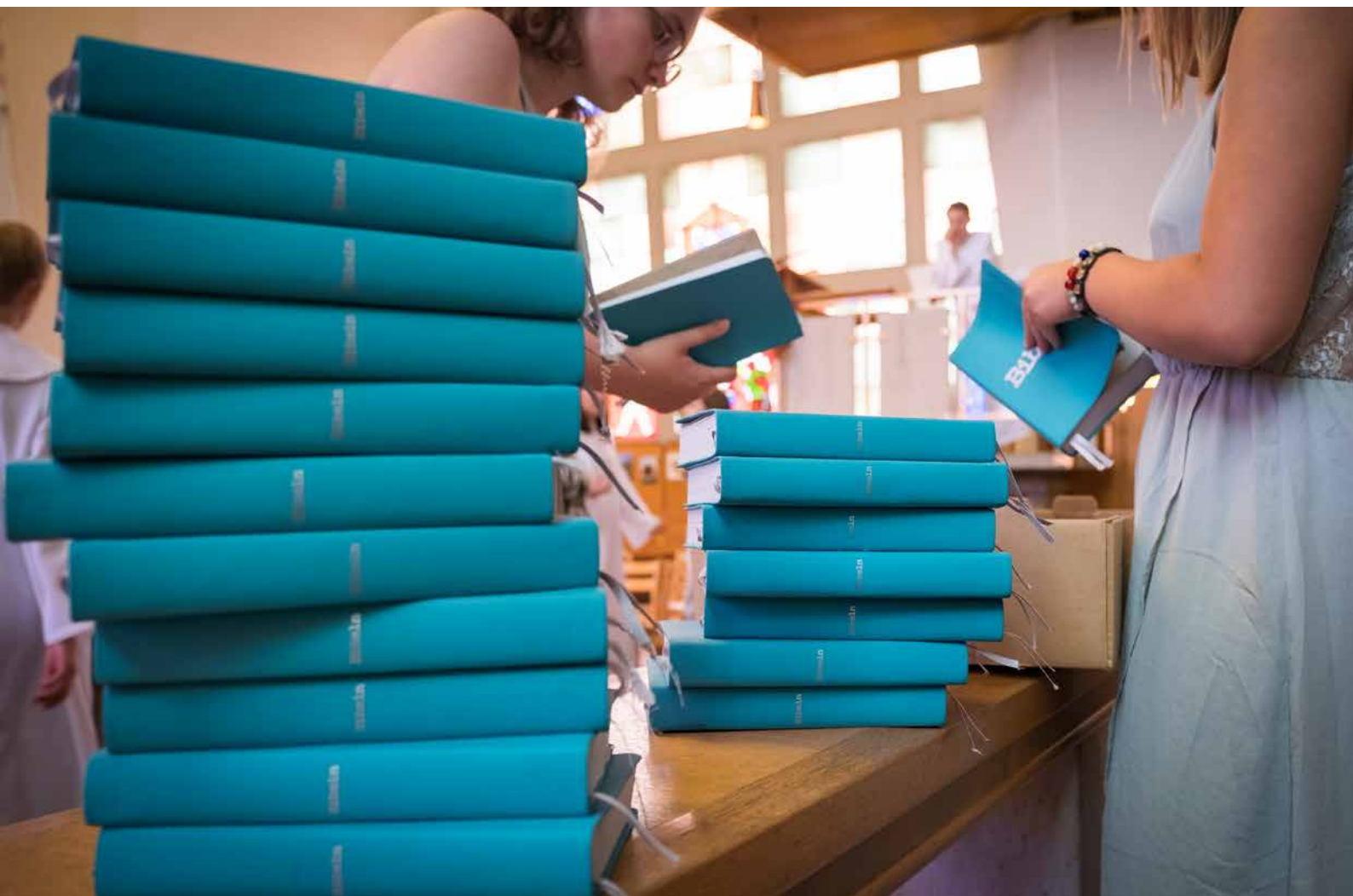
Cameron et al., *Talking about God in Practice: Theological Action Research and Practical Theology*. London: SCM Press, 2010.

Ideström, Jonas, *Spåren i snön. Att vara kyrka i norrländska glesbygd*. Skellefteå: Artos, 2015.

Ideström, Jonas och Linde, Stig, *Det här är någonting vi måste göra. Ett teologiskt aktionsforskningsprojekt med Svenska kyrkan i Mölndal*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsenhet, 2017.

Konfirmandriktlinjerna, <https://www.svenskakyrkan.se>

Modéus, Martin, *Levande tillsammans med Kristus: om en kyrka i rörelse*. Skellefteå: Artos, 2016.

Rapporten – den korta versionen

Det här är en forskningsrapport från ett teologiskt aktionsforskningsprojekt som genomfördes i Vadstena och Dals församlingar med företrädare för församlingarna, medarbetare vid stiftskansliet i Linköpings stift och en forskare vid Svenska kyrkans forskningsenhet. Syftet med projektet var att studera hur en specifik verksamhet i en församling kan bidra till att utveckla och utmana förståelser av vad det är att vara kyrka och församling. Verksamheten som stod i fokus var konfirmand- och ungdomsarbetet i Vadstena och Dals församlingar (CASA).

Forskningsfrågorna var:

- Vilken förståelse av att vara kyrka och församling kommer till uttryck genom konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA i Vadstena och Dals församlingar?
- Varför har vi konfirmationsverksamhet? Vad är målet och syftet?
- På vilka sätt bidrar konfirmand- och ungdomsverksamheten till utveckling av hela församlingens liv och verksamhet? Finns det potential för verksamheten att

bidra till församlingens liv på andra sätt eller i högre utsträckning?

En forskargrupp som består av representanter från församlingarna, medarbetare från stiftet och en extern forskare har i gemensamma seminarier reflekterat över gjorda intervjuer och annat material som skapats och samlats in. Några av de viktigaste resultaten är:

- Konfirmand- och ungdomsverksamheten CASA präglas av ett *situationsanpassat ledarskap* där ledare och medarbetare skapar situationer av sammanhang där ungdomarna får finnas och agera. Förhållningssättet innehåller både *en medveten öppenhet för förändring* och *en beredskap att överlämna ansvar*. Ledare tar aktivt steg tillbaka *för att ge plats och skapa utrymme* för ungdomar. Utrymmet som uppstår skapar nya möjligheter.
- *Pedagogisk grundsyn* och *teologi* är intimt sammanflätade. Medarbetarnas förhållningssätt, som bland annat skapar utrymme för ungdomarna, kan förstås som ett uttryck för viljan att ”låta Gud

verka” och ”öppenhet för det oväntade”, det vill säga en tro att Gud verkar i det öppna och oväntade.

- CASA möjliggör en kravlös *nådesgemenskap* som i sin tur kan leda till en *trogenskap*.
- Fysiska rum och lokaler spelar en viktig roll för att CASA ska vara ett sammanhang där ungdomarna kan kännas sig hemma.
- Rummen, och vad man får göra där, är en viktig del i hur pedagogik och teologi kommer till uttryck.
- Församlingshemmets CASA är tydligt ungdomarnas hemvist, medan betydligt fler ser Klosterkyrkans rum som ”sitt” rum. Detta skapar en spänning i användandet av kyrkorummet.
- Temamässan, som de unga har möjlighet att vara med och prägla, fungerar som ett sätt för unga människor att ”bryta upp taket” till Klosterkyrkans rum. Ungdomarna skapar ett rum i rummet.
- Det uppstår i liten utsträckning genuina möten mellan ungdomar och de som återkommande firar högmässa.
- Ungdomarna och arbetet i CASA bidrar till att det byggs broar mellan olika erfarenheter och bilder av vad kyrkan är. CASA bidrar på ett konkret sätt till att utvidga och berika bilden av vad det är att vara församling och kyrka.
- Få ungdomar har en tydlig bild av kyrkan eller känsla för att kyrkan är något som angår dem innan de väljer att delta i kyrkans verksamhet. Engagemanget på CASA leder till en vidgad förståelse av vad det kan betyda att vara en del av kyrkans gemenskap.
- Det finns ett upplevt glapp mellan olika sammanhang och gemenskaper i församlingen. Samtidigt finns också en längtan efter att mötas och berika varandra och insikter om att sådana möten förutsätter att man hittar språk som gör att man kan förstå varandra.
- Det förhållningssätt som präglar CASA innebär att kyrkan, för många av de ungdomar som deltar, är en gemenskap och en

plats där man blir räknad med, där man får vara med och ta ansvar och dit ”man kan backa tillbaka till” när så behövs.

Följande möjliggörande faktorer har varit viktiga i utvecklingen av CASA:

- en förmåga att tala ”fler språk” som bidrog till att unga både kände sig hemma och fick nya insikter och redskap i sitt lärande för livet;
- samspelet mellan viljan till förändring, stöttande strukturer och resurser och förtroendefulla relationer; ledarskapet har varit ”kölat” och man har fördjupats i sitt kölade ledarskap.

Hindrande faktorer har varit:

- Glappet mellan unga och andra grupper, och brist på sammanhang där man möts och samtalar om sin längtan och erfarenhet
- Olika syn i församlingen på förändring i relation till vad man vill bevara.

Mot bakgrund av resultaten vill forskargruppen utmana och uppmuntra till att skapa och finna goda mötesplatser där personer från olika sammanhang i församlingen kan få berätta om och lyssna till varandras erfarenheter och längtan. Forskargruppen vill också understryka vikten av en kölad verksamhet, en kölad församling och en kölad kyrka. *Kölen* är en metafor som kommer ur seglandets värld, där segelbåtens köl är den del på båten som skapar stabilitet, som gör att båten inte kapsejsar i med-, mot eller krum vind. Enskilda medarbetare behöver stöd och strukturer som gör att de kan och orkar vara öppna för det som sker. Och en församling behöver kölade medarbetare för att kunna vara en plats och ett sammanhang där människor känner sig hemma och få göra erfarenheter som kan ge goda frukter. En kyrka behöver kölade församlingar för att vara Kristi kropp i världen.

